Porijeklo i principi šiitskog islama
(The Origin of Shia Islam and it's principles)

Language: Bosnian

British Library Cataloguing in Publication Data
A catalogue record for this book is available from the British Library

ISBN: 978-1-909285-70-5

First Edition, 2020
Language: Bosnian

Published By
The World Federation of Khoja Shia Ithna-Asheri Muslim Communities
Registered Charity in the UK No. 282303
The World Federation is an NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council (ECOSOC) of the United Nations

Islamic Centre, Wood Lane, Stanmore, Middlesex, United Kingdom, HA7 4LQ
www.world-federation.org

THE WORLD
FEDERATION
OF KSIMC

Muhammed Husein Kašiful Gita

Porijeklo i principi šijitskog islama

Pisac: Muhammed Husein Kašiful Gita
Naslov originala: The Origin of Shia Islam and it's principles
Godina štampanja: 2020

Slika na koricama: Džamija u Komu, Mustafa Meradži

Sadržaj

UVOD

Prije dvije godine primio sam dugo pismo od jednog Iračanina koji je studirao u Egiptu. Ukratko rečeno, autor pisma razmijenio je mišljenja s nekolicinom istaknutih profesora sa el-Azhara. Razgovarali su o Nedžefu el-Ešrefu, profesorima tog studentskog centra i njihovom načinu predavanja kao i o duhovnom životu u haremu Hazreti Alija (a.s.).

Obrazovani ljudi Kaira nedvojbeno imaju sve riječi hvale kada je riječ o studentskom centru u Nedžefu. Također su veoma impresionirani visokim stepenom prosvijećenosti njegovih profesora i alima. No, uprkos tome, ne ustežu se kazati: „O, kakva šteta! Oni su šije.“

Autor pisma kaže da ga je to jako čudilo i da im je često prigovarao: 'Gospodo, šije su muslimani i dio su muslimanske zajednice.' Ali, oni bi odgovorili: 'Ne, gospodine! Šije nisu muslimani. Šta šiizam ima sa islamom? Pogrešno ga je svrstavati među islamske pravce i svjetske religije. To je plan i politički trik koji su smislili Iranci kako bi zbacili umejadsku vlast i uspostavili halifat Abasida. Kakve to veze ima s onim što je Bog odredio?'

U nastavku mladić piše: 'Poštovani gospodine! Ja sam mlad i nemam znanja o vjeri. Ne razumijem se ni u filozofiju ni u religijski razvoj, niti mi je poznat njihov istorijski rast. Stoga su se u meni pojavile izvjesne sumnje.’

Nakon tih riječi, ovaj student čuvenog univerziteta u Kairu izrazio je želju da mu kaže šta je istina i odagnam njegovu zabrinutost. Također je kazao da će u meni vidjeti glavnog krivca ako skrene s pravog puta, jer nisam udovoljio njegovom zahtjevu.

Stoga sam smatrao neophodnim da mu odgovorim, te sam mu napisao pismo u kojem sam naveo odgovarajuća objašnjenja. Moram ipak priznati da su moje brige bile daleko veće od nedoumica ovog mladića.

Pitao sam se kako je moguće da jedna kulturna zemlja poput Egipta – kolijevka islamskog učenja, centar arapskog svijeta, ili bolje rečeno centar cijelog islamskog svijeta, bude tako neobaviještena i neprijateljski nastrojena? Do mojih je ruku slučajno došla knjiga 'Fadžru 'l-islam' poznatog autora Ahmeda Amina. Počeo sam je čitati i kad sam stigao do mjesta gdje piše o šijama imao sam osjećaj da nije pisao knjigu već gradio kule u zraku. Kada bi danas neko i iz najudaljenijih krajeva poput Kine napisao nešto tako neodgovorno, ne bi mu moglo biti oprošteno.

Bilo kako bilo, drago mi je da je student iz Iraka rekao istinu i pomislio sam, ako ljudi poput Ahmed Amina tako razmišljaju, šta je onda tek sa nepismenim ili polu pismenim svijetom. Ipak, danas svaki musliman podržava jedinstvo i bratstvo među muslimanima vjerujući da bez tog jedinstva ni naš život ni smrt ne bi imali smisla.

Uistinu, kad bi naša muslimanska braća poznavala šitsku religiju, sa takvom literaturom, koja je samo uzrok međusobnog neprijateljstva i ide na ruku imperijalistima i nevjernicima, bilo bi davno gotovo.

Analizirajmo sada rečenicu iz knjige Fedžru l-islam i razmislimo o tome kakvu poruku ona šalje: „Istina je da je šiizam bio utočište onima koji su uništili islam.“ str 330.

Autor nije nimalo nevin. Znao je da će ga pero kritičara osuditi, kao i to da će njegovo agresivno nastojanje povrijediti osjećanja jednog naroda koji broji desetine miliona ljudi i ima veliku moć u islamskom svijetu.

Stoga je bilo dosta iznenađujuće kad je prošle godine (1349. p.H) ovdje došla kulturna delegacija iz Egipta koja je brojala trideset članova među kojima je bio i Ahmed Amin. Cijela delegacija je došla kod mene. Bila je noć mjeseca ramazana i skup je bio veliki. Čim sam ugledao Ahmeda Amina sjetio sam se Fedžru l-Islama, jer su tu knjigu već vidjeli neki od naših alima. Uložili smo prigovor, ali uz poštovanje i vrlo blago kako ne bismo

povrijedili njegova osjećanja. Ahmed Aminovo objašnjenje bilo je da nije raspolagao s dovoljno informacija i literature. Na to smo kazali: „Gospodine, kad neko želi o nečemu da piše, prvo sakupi materijal i potpuno ispita stvar. U protivnom, uopšte nema pravo pisati o toj temi.’’

Poslužite se šitskim bibliotekama. One su jako dobro opremljene. Pogledajte i našu biblioteku. U njoj se nalazi oko pet hiljada tomova i većinu knjiga su napisali suniti. To je samo zbirka malog grada Nedžefa. Čudno je da Egipat, u kojem se nalaze brojne velike biblioteke, nema šitske literature!

Naravno, ti ljudi ništa ne znaju o šijama, ali se ne ustručavaju da o njima pišu sve što im padne na pamet.

Još je čudnije da naša suni braća iz Iraka, iz našeg komšiluka, ne znaju ništa o šijama. Prije nekoliko mjeseci, jedan mladić, šija iz Bagdada, u pismu je napisao da se zadesio u Delijemu (mjesto odmah pored Bagdada). Suniti su tu većinsko stanovništvo. On se s njima zbližio i posjećivao njihova okupljanja. Stanovnici Delijema bili su neobično impresionirani njegovim uzornim ponašanjem i moralom, te su ga toplo primili. Ali kad su saznali da je osoba koja ih je toliko oduševila bio šija, njihovom čuđenju nije bilo kraja. „Mi smo mislili da pripadnici te sekte nemaju nimalo kulture niti išta civilizacijskog, mislili smo da su to obični divljaci.“

Na kraju pisma mladić me je zamolio da dam sve od sebe da svojim perom razbijem predrasude tih ljudi i predstavim pravu sliku šiizma.

Nakon izvjesnog vremena isti mladić je otišao u Siriju gdje je proveo ljeto. Odatle je otputovao u Egipat. Iz Kaira je poslao drugo pismo u kojem je kazao da situacija u Egiptu nije ništa drugačija od one u Delijemu. „Ovdje je slika o šijama ista. Stoga mislim da vam je dužnost da im predočite istinu. Vjerujte, predstava koju o šijama ovdje ima običan svijet jednostavno je nepodnošljiva.“

I to nije sve. Lažne informacije koje se neprestalno objavljuju u časopisima u Egiptu, Siriji, itd. nisu manje bolne. Oni koje napadaju nevini su poput Jusufa, ali na žalost za neznanje i fanatizam nema lijeka.

Šutjeti na ovakve stvari značilo bi prihvatati nepravdu, pa sam odlučio da progovorim. Ali, da budem jasan, ja ne želim odgovarati onima koji iznose neistine o šijama, nego skinuti veo neznanja s očiju ostalih muslimana kako bi jasno vidjeli istinu. Prava slika o šijama mogla bi zauvijek začepiti usta svima onima koji su neprijateljski raspoloženi prema njima. Također se nadam da bi to moglo ispraviti neslaganja među muslimanima te pomoći da pisci poput Ahmeda Amina nikada više ne dobiju priliku da se upuste u destruktivne aktivnosti.

Autor Fedžru l-islam-a piše: „Istina je da je šiizam utočište za one koji žele uništiti islam kroz neprijateljstva i isprazne priče, kao i onima koji su u islam uveli drevna jevrejska, kršćanska i zoroastrijanska vjerovanja.“ U nastavku piše: „Tako je vjera u redžat (povratak) ono u šta vjeruju Izraelćani. Osim toga, šije vjeruju da je vatra (džehennema) za njih 'haram'. Izraelćani također kažu da ih vatra neće dodirivati osim samo nekoliko dana. Uticaj kršćanstva se ogleda u tome što neke šije imame poistovjećuju s Bogom kao što to kršćani čine sa Kristom. Oni također tvrde da su imami stapanje 'Lahuta' i 'Nasuta' (božanskog i zemaljskog). Prema njihovom vjerovanju poslanstvo i risalet (vjerovjesništvo) se ne prekidaju. Smatraju da je poslanik onaj koji je dio božanskog (lahuta). Pored toga dio šitskog vjerovanja je i putovanje duša, Božije fizičko tijelo i 'hulul' (da Bog ulazi u drugo tijelo) što je također vjerovanje Brahmina, filozofa i obožavatelja vatre.“

Suzdržaću se od odgovora iz straha da se ne uništi jedinstvo i ne posije mržnja među muslimanima. Inače bi bilo veoma lahko pokazati ko su bili ljudi koji su uveli

neislamske običaje u islam u cilju urušavanja i podjele islamske zajednice.

Naravno, volio bih upitati autora Fedžru l-islama: „Poštovani gospodine, koja je to grupa šija htjela da uništi islam? Je li to bila ona prva grupa odabranih Poslanikovih ashaba kao npr Selman Muhamedi, Abu Zar Gifari, Miqdad, Amar, Huzejma, Zu Šehadetejn, Abu Tihan, Hudejfa Jemeni, Zubejr, el-Fadl ibn el-Abas i njegov poštovani brat Abdulah, Hašim ibn Utba, el-Merqal, Ebu Ejub el-Ensari, Aban i njegov brat Halid, sinovi Saida ib el-As-a, Ibn Ka'b i Anas ibn el-Haris koji su čuli da je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) rekao: „Moj sin Husein (a.s.) bit će ubijen u mjestu zvanom Kerbela. Pa ko god od vas tada bude živ neka mu pomogne." Tako je Anas ispio čašu šehadeta desetog muharema, (vidjeti „*el-Isabah fi ma'rifati' sahaba* i „*el-istti'ab fi ma'rifati sahabah*"). Ove dvije knjige o životima ashaba su najautentičnije sunitske zbirke.

Ako bismo pokušali napraviti listu ashaba koji su bili šije i dokazati njihov šiizam trebala bi nam pozamašna knjiga. A činjenica je da takvo nešto nije ni potrebno zahvaljujući trudu šitske uleme. Izvrsno remekdjelo „*ed-Deredžat rafi'h fi tabaqatuš-Ši'a* kojeg je napisao Sejid Ali Han (autor *es-Selefa* i standardnog rječnika *Terazu l-Lughan*) opisuje eminentne ličnosti porodice Hašim, kao što su Hamza i Akil Sa'id Hudri, Kejs ib Sa'id ib Ubada, Burejda, Bura' ibn Malik, Habab ibn el-Irs, Refa'a ibn Malik, Amir ibn Wa'ila , Hind ibn Bi Hala, Džu'da ibn Hubejra, Mahzumi i njegova majka Um Hani Bint Abi Talib i Bilal Ibn Rijah mujezin itd.

Vjerujem da je u knjigama o životima ashaba kao što su „*Isaaba*", „*Asadu 'l-gaba*" i „*Istiaab*" sakupljeno oko tri stotine imena istaknutih ashaba, a moguće je da je neko sakupio i više od toga.

Jesu li ove ličnosti htjele da unište islam? Da nije bilo oštrog mača šitskog imama Alija ibn Ebu Taliba, o kojem

svjedoči *'Sakalejn'* (Božija knjiga i Ehli Bejt) u bitkama na Bedru, Uhudu, Hunejnu i Ahzabu ne bi došlo do impozantnog razvoja islama. Abdu 'l-Hamid Mu'tazeli počinje svoju poemu u njegovu slavu: „Da ne bi njegovog mača, islam bi....“

Jeste, da nije bilo Zulfikara (hazreti Alijevog mača) i da Allahov lav nije istupio naprijed, kao što je to uradio i prije i poslije hidžre, da nije bilo iskrene pomoći hazreti Ebu Taliba, čuvenog Alijevog (a.s.) oca i da nije bilo izvanredne pomoći hazreti Alija Murtaze (a.s.) u Meki i Medini, pobunjeničke grupe Kurejša i krvožednih vukova Arabije dokrajčili bi islam dok je bio još u povoju.

Muslimani ne pridaju gotovo nikakvu pažnju onome što je Abu Talib učinio za islam i nisu ga čak spremni ni nazvati muslimanom. Na suprot tome, kad govore o Abu Sufijanu, uzroku svih problema Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) bez oklijevanja mu daju pravo da je bio u islamu, iako svi znaju da se nerado i preko volje svrstao među muslimane. Kad je hazreti Osman postao halifa, Abu Sufijan je bio taj koji je uzviknuo: „Umejevići! Lopta je sada naša. Kunem se onim čime se Abu Sufijan kune, da nema ni dženneta ni džehennema!“

Ukratko, većina sunita Abu Sufijana smatra muslimanom, a što se tiče Abu Taliba koji je bio velika podrška islamu (čije je vjerovanje jasno iz izjave: 'Po meni je Muhamedova vjera najbolja od svih vjera na svijetu.'), on se etiketira kao nemusliman. Je li Abu Talib bio toliko slab ili plitke pameti da je znao da je Muhamedova (s.a.v.a.) vjera najbolja, a nije je slijedio, jer se bojao ljudi? Treba biti jasno da je on bio u središtu Mekanske snage i moći.

Ispitajmo sada još jednom priču o rušenju islama. Da li su ove osobe (o kojima smo upravo govorili) te koje su rušile islam, ili je to pak bila grupa iz narednog perioda poznata kao tabiini (sljedbenici) u koje spadaju Ahnaf ibn Kejs, Suvejd ibn Gufla, Atija, Ufi, Hakam ibn Atiba,

Salim ibn Abi Džud, Ali Abi Džud, Hasan ibn Salah, Said ibn Džubejr, Said ibn Musejab, Asbag ibn Nabata, Sulejman ibn Mohran i Jahja ibn Jamar Advani? Poslije njih su došli tabiinu tabiin (sljedbenici sljedbenika) koji su udarili temelje islamskim učenjima, osobe kao što je Abu 'l-Asvad Duali, utemeljitelj sintakse, Halil ibn Ahmed, osnivač leksikografije i nauke o rimi u poeziji, Abu Muslim Ma'ad ibn Muslim Al-Hira, osnivač gramatike čiji je šiizam potvrdio čak i Sujuti (*El-Muzhir*, tom 2) i Sakit Jakub ibn Ishak, vodeći u arapskoj književnosti. Među vodećim komentatorima Kur'ana je i istaknuti Abdulah ibn Abas, koji je van svake sumnje bio šija. Zatim slijede imena poput Džabira ibn Abdulaha Ensarija, Abi ibn Kaba, Saida ibn Musejeba i Muhameda ibn Omera Vakidija prvog sakupljača i urednika kur'anskih znanosti. (Ibn Nadim je potvrdio da su svi oni bili šije. „*Er-Ragib*“ je naziv Vakidijevog tefsira).

Među osnivačima znanosti o hadisu je Abu Rafi, oslobođeni rob Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i autor knjige „*El-Ahkam ve 's-sunan ve 'l-qadaja*“. On je imao posebno prisan odnos sa Amir el-mu'mininom (a.s.). Za vrijeme njegovog halifata bio je zadužen za blagajnu u Kufi, a njegovi sinovi su također bili istaknute ličnosti. Ali ibn Rafi bio je sekretar Amir el-mu'minina (a.s.). Nakon svog oca bio je prvi koji je pisao o fikh-u, a njegov brat, Abdulah ibn Rafi prednjačio je u pisanju o historiji i bilježenju događaja vezanih za muslimansku zajednicu.

Abu Hašim ibn Muhamed ibn Hanefija prvi je pisao o prirodi islamskog vjerovanja. Napisao je mnogo dobrih knjiga na tu temu. Pomenimo i rad Ise ibn Revzaha koji je živio sve do vremena Abu Džafera (imama Bakira). Sve navedene osobe živjele su prije Vasil ibn Ata i Abu Hanife i ako je vjerovati Sujutiju, ovi posljednji su bili najraniji pisci islamskog učenja i vjerovanja.

Nadalje, osvrnimo se na dvojicu eminentnih šija, Kejsa en-Nasira i Muhameda ibn Alija Ahvala (poznatog kao

Mu'min et-Taq), te Hišama ibn el-Hakama i en-Noubaht, istaknutu porodicu koja je služila ciljevima islama preko više od stotinu godina. Među njihovim ostvarenjima od izuzetnog značaja je „*Faslu 'l-jakut*“. Među učenicima Hišama Ahvala i en-Nasira posebnu pažnju zavrjeđuju Abu Džafer Sakak Bagdadi, Abu Malik Zuhak Hazrami, Hišam ibn Salim i Junus ibn Jakub. Oni su s izvanrednom razboritošću učestvovali u debatama s pripadnicima drugih religija nudeći neoborive dokaze o temama poput Božije jedosti i imameta.

Da su sve teme njihovih naučnih rasprava sakupljene u jednu knjigu, posebno Hišama ibn Hakama, bilo bi to veoma vrijedno djelo. Da bismo pomenuli sve šitske filozofe i učenjake trebali bi nam brojni tomovi.

Stoga bih zamolio autora Fedžru 'l-islama da mi kaže da li su ove osobe nastojale uništiti Božiju vjeru, ili su danonoćno savjesno radili kako bi zabilježili historijske činjenice i događaje, te sakupili izvještaje koji su se ticali života, bitaka, mudžiza i čistote ličnosti Božijeg Poslanika (s.a.v.a.).

Pomenimo s tim u vezi i jednog od najistaknutijih učenjaka Osmana el-Ahmara Tabii-a (preselio 140. p.H.). Bio je učenik imama Džafera Sadika (a.s.). Poslije njega su Hišam ibn Muhamed ibn Saib Kalbi, Muhamed ibn Ishak Matalabi i Abu Mehnab Azdi nastavili rad u ovom polju. Svi pisci kasnijih generacija koristili su njihova djela kao izvorni materijal.

Analiziramo li listu historičara, zaključićemo da su svi eminentni pisci bili šije. Npr, sakupljači *Kitab e-Mahasin*-a bili su Ahmed ibn Muhamed ibn Halid Barqi, Nasr ibn Muzahim Manqari, Ibrahim ibn Muhamed ibn Sa'd Sakafi, Abdu 'l-Aziz Džuludi Basri Imami, Ahmed ibn Jakub (čija je knjiga *Tarihu 'l-Jakubi* izdata u Evropi), Muhamed ibn Zekerija, Abu Abdilah Hakim, el-Masudi, autor „*Murudž edheb*“-a Muhamed ibn Ali ibn Tabatabai, autor „*Adabu*

es-sultanija“ i stotine drugih alima koje ne možemo ovdje navesti.

Među ljudima od pera, šije prednjače. Mogli bismo ih svrstati u tri grupe. Prvoj pripadaju ashabi. Svi slavni književnici među njima bili su privrženi šiizmu. Naabiga Džudi, npr. učestvovao je u bici na Sifinu na strani Alija (a.s.) i njegovi stihovi buđenja (redžaz) koje je posvetio tom događaju svima su dobro poznati. Urve ibn Zejd el-Hejl također je bio sa Imamom u bici na Sifinu. Neki će potvrditi da je Lubejd ibn Rabi'ah Amiri također bio šija. Abu Tufejl Amir ibn Va'ilah, Abu 'l-Asvad Du'uli, Ka'b ibn Zuhejr autor *Banet Sa'id*-a također, ali je ovdje premalo prostora da bismo ih sve pomenuli.

U drugu grupu ubrajamo savremenike tabiina. Među njima posebno mjesto zauzimaju e-Farazdak, Kumejt, Kasir, Sejid Humejri i Kej ibn Darih.

Trećoj grupi pripada drugo stoljeće nakon hidžre: Abu Navas, Abu Tamam, Bahtari, Da'bil Huza'i, Diik el-Džin, 'Abd es-Selam, Abu š-Šejs, Husejn ibn Duhak ibn Rumi, Mensur en-Nemri, Ašja' Eslami, Muhamed ibn Vehib i Sari' el-Gavani. Štaviše, za vrijeme vladavine Abasida, svi istaknuti pisci, osim Mervana ibn Ebi Hafse i njegovih potomaka, bili su šije.

Među slavnim pjesnicima i piscima četvrtog stoljeća poslije hidžre mnogo je šija: Mutanabi Magrib ibn Haani Andalusi, ibn et-Ta'avidi, Husejn Hadžadž (autor *Medžnuna*), Mehjar Dejlami, Abu Faras Hamdani (za kojeg kažu da je poezija s njim počela i završila). Navešćemo ovdje još neka šitska imena među kojima su: Kašajum, Naaši, Sigir, Naši' Kebir, Ebu Bekr Hvarizmi, Badi' Hamadani, Tugra'i, Džafer Šems el-Hilafa, 'Amare el-Jemeni, Vida'i Zaahi, ibn B esam Bagdadi, Sibt ibn Ta'avidi, Selami, Nami itd.

Činjenica je da su šije dostigle tako visok položaj u književnosti da eksperti moraju reći: 'Ima li ijedan književnik da nije šija?' Vrijedi pomenuti da je za neko

dobro književno djelo uobičajeno bilo reći da je tako dobro kao da ga je napisao neki šija. Neki kažu da su Mutanabi i Abu 'l-ula' također bili šije (molimo pogledajte neke od njihovih stihova).

Šija pjesnici iz porodice Kurejš kao što su Fadl ibn Abas (čije je životopis opisan u djelu *'el-Agani'*), Abu Dihbal Džemhi, Vahih ibn Rabi'a, te književnici Šerif Radi, Murtaza, Šerif Abu'l Hasan 'Ali 'Alavin Džumani sin Širifa Muhameda ibn Džafera ibnMuhameda obn Zejda ibn 'Alija ibn el-Husejna također su vrijedni pomena.

Šerif Džumani je imao običaj reći: „Ja sam pjesnik. Otac mi je bio pjesnik i djed mi je bio pjesnik.“ Muhamed ibn el-'Alevi bio je istaknuti književnik. Njegovi biseri mudrosti su do nas došli zahvaljujući Abu 'l-Feredžu Isfahaniju. Do više detalja možemo doći proučavanjem „*Nasmetu 's-sahr tešejju' ve ši'r*“. U ovom remek djelu Šerifa Jemenija nisu pobrojani samo Alevitski književnici nego i šitski pjesnici iz dinastije Emevija. Npr Zemehšari u svojoj knjizi „*Rabi 'el-ebrar*“ pominje 'Abdu 'r-Rahman ibn Hakama, Halida ibn Sa'ida ibn Asa i Mervana ibn Muhameda Serudži Amvija čije stihove navodimo:

„O sinovi Hašima ibn Abd Manafa,
Gdje god da sam vaš sam.
Vi ste Bogom odabrani.
Od vas je Džafer Tejjar,
Božiji lav Ali, amidža Poslanikov Hamza,
Hasan i Husejn.
Mada sam od loze Emevija
Ja ništa nemam s njima.“

Vrijedno je pomenuti i Ebu Verda, poznatog osnivača Nedždi i Iraki škola. Pored pomenutih iz ove loze postoji još imena vrijednih pomena, ali je ova knjiga pisana bez prethodne pripreme, pa ih je teško sve navesti.

Proučavajući historiju velikih kraljeva, istaknutih političara, državnika i vezira vidjećemo da je i među njima bilo eminentnih šitskih ličnosti. Pored Fatimidskih i Bevejhidskih vladara, i drugi kraljevi poput El Hamadana, Benu Mazida, Benu Vasisa, Imrana ibn Šehida, Mukalida ibn Musejeba, Akilija i Karvaša ibn Musejeba također su bili šije. Također vjera u šiizam Vadžihu' d-davla Zu 'l-karnejn Taglabija i Tamim ibn Mu'izina vladara Marakiša nije nikakva tajna.

Ako se prisjetimo muslimanskih vezira (ministara) s početka islama, vidjećemo da su gotovo svi bili šije.

Ishak Katib, na primjer, bio je prvi kome je dodijeljena titula vezira.

Abu Selman Hilal el-Kufi bio je vezir prvog Abasidskog halife. Zbog njegovih administrativnih sposobnosti Saffah mu je povjerio sve državne poslove. Abu Selman je bio poznat kao 'Vezir El Muhamed' zbog ljubavi prema El Muhamedu kojeg je pogubio isti taj Saffah.

Ebu Abdilah Jakub ibn Davud bio je vezir el-Mehdi el-Abasija. Halifa mu je povjerio cijelu državnu administraciju. Stihovi „O Benu Umejja! Ustajte! Dižite se iz tog drijemeža! Jakub ibn Davud je Halifa“, odnose se na njega. Kasnije je bio zatvoren, jer je bio šija.

El Noubaht i Benu Sahl poznate su vezirske porodice. Fadl obn Sahl i Hasan ibn Sahl Bili su veziri Ma'muna er-Rašida. Hasana ibn Alija iz porodice Benu Furat, halifa Muqtadar je tri puta imenovao za vezira. Ebu 'l-Fadl Džafer, Ebu 'l-Feth Fadl ibn Džafer i Amid Muhamed ibn Husejn i njegov najstariji sin Zu'l-kifejatejn Ebu 'l-Feth Ali ibn Muhamed bili su veziri Rukn ed-Devle.

Benu Tahir Huza'i također je imenovan za vezira od strane Ma'muna. Mahlabi, Ebu Dalf Adželi i Sahib ibn Ibad također su bili veziri, a veliki političari Magribi i Ebu Abdilah Husejn ibn Zekerija koji je nosio epitet 'Šija'.

Ima i drugih pored njih kao što je Ibrahim Suli, Teleja ibn Zerik, Afdal, upravnik Egipta i njegov sin Džafer ibn Muhamed ibn Fatit, Abu'l Mu'ali Habat-ullah, vezir Mustazhira i Mu'jada Muhamed ibn Abdul Kerim Qumi, koji je prvo bio vezir Nasira, a kasnije mu je ponuđeno mjesto u Mustezhiru. Za vrijeme 'Baramakha', Hasan ibn Sulejman bio je na čelu vlade i bilo je poznato da je on šija.

Među drugim šijama kojima su bili povjereni administrativni poslovi možemo pomenuti autora 'el-*Avraqa'*, (Suli) Jahja ibn Selame Hasffaki i ibn Nedim (autor *el-Fihrista*), Ebu Džafer ibn Jusuf i njegov brat Ebu Muhamed Kasim (čiji su hvalospjevi i elegije o Ehli bejtu bez premca; vidjeti *el-Evrak*) bili su 'mu'tamad 'umumi (čelnici vlade) za vrijeme Ma'muna i izvjesno vrijeme nakon njegove smrti. Ibrahim Ujsuf i njegov sin, vodeća ličnost u poznavanju arapskog jezika i autor *'el-Mu'džema*', Ebu Abdillah Muhamed ibn Imran Marzbani, također su vrijedni pomena, a Samani o njima govori kao o šijama. Na stotine je drugih osoba čije bi administrativne sposobnosti, politička oštroumnost i službe nacionalnim interesima trebale opsežne tomove da bi se zabilježile.

Moj rahmetli otac je pokušao sakupiti životne priče različitih šitskih grupa. Svrstao ih je u trideset grupa po abecednom redu i sakupio u deset tomova pod nazivima 'ulema' (učenjaci), filozofi, kraljevi, veziri, astronomi i doktori itd. Naziv ove zbirke je 'el-Husun el-Mani'ah fi Tabaqat eš-Ši'a. Ova ogromna knjiga nikada nije dovršena.

Sada bismo upitali autora Fedžru 'l-islama da li su po njegovom mišljenju ove osobe koje su utemeljitelji islamskog učenja, istinskog znanja i učenja nastojali da unište našu svetu vjeru?

I postavlja se pitanje da li su on i njegov učitelj dr. Taha Husein istinski pomagači islama. Ako jesu, onda se možemo pozdraviti s islamom ili bismo radije mogli

navesti stihove pjesnika: „Bolje je umrijeti nego imati tako uskogrudan pogled na život“.

Nije mi bila namjera pisati naširoko, ali mi ruka nije htjela da stane. Nadam se da iz ovoga današnji i budući pisci mogu nešto naučiti ili makar biti pažljiviji i izražavati svoja mišljenja jedino nakon što istraže stvar.

Veliki islamski mudrac, hazreti Ali ibn Ebu Talib (a.s.) rekao je: „Jezik mudrog čovjeka potčinjen je srcu, a srce neznalice potčinjeno je jeziku.“

Mišljenje Ahmeda Amina da je šitsko vjerovanje u „redžat“ (povratak) došlo iz judaizma krajnje je žalosno. Volio bih da je pojasnio da li „redžat“ predstavlja glavni element šiizma i je li to jedan od načela njihovog vjerovanja kako bi mu kritika bila opravdana. Ako je to sve što zna onda bi mu bilo bolje da drži jezik za zubima i sačuva obraz.

Činjenica je da vjerovanje u redžat nije načelo šitskog vjerovanja. Naravno, važno je potvrditi njegovu ispravnost, baš kao što i druge islamske skupine priznaju nevidljivi svijet i predznake Sudnjeg dana, od kojih možemo pomenuti dolazak Krista i pojavu Dedžala u što vjeruju pripadnici svih islamskih pravaca. Oni se ne ubrajaju u islamske principe niti je njihovo poricanje uzrok isključenja iz islama, niti je nečije vjerovanje u to dokaz da je musliman. Na isti način možemo argumentovati vjerovanje u redžat.

I zaista, čak i da se dokaže da to ima veze sa korjenom šitskog vjerovanja, treba se zapitati da li je slaganje sa jevrejskim vjerovanjem rezultat jevrejskog uticaja. Muslimani vjeruju da je Bog jedan. Jevreji također obožavaju jednog Boga. Da li na osnovu toga neko ima hrabrosti govoriti o uticaju judaizma? Bilo bi zanimljivo znati šta ti ljudi, koji se upuštaju u podrugivanja i klevete, imaju da kažu na to.

„Svemogući Bog će grupi ljudi dati život po drugi put.“ Je li to nemoguće? Zar ta priča nikada nije spomenuta u

Božijoj knjizi? *„Zar nisi čuo o onima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli – a bijaše ih na hiljade. Allah im je rekao: „Pomrite!“ – a poslije ih je oživio.* (Kur'an, 2:243). Zar ovaj ajet nikada niko nije pročitao? *„A na Dan kada od svakog naroda sakupimo grupu onih koji su dokaze Naše poricali...*“ (Kur'an, 27:83). Da se ovo odnosi na Sudnji dan, onda ne bi bilo riječi o grupi iz svakog naroda, nego o svim ljudima koji će biti proživljeni.

Ovo nije ništa novo. Redžat je predmet napada uleme većine zajednica. Kad god nemaju osnova da kritikuju vjerodostojnost hadisa kojeg je prenio neki ugledni šija, počinju ismijavati šije i njihovo vjerovanje u redžat kao da se radi o idolopoklonstvu ili politeizmu. Vezana za ovaj problem je dobro poznata priča o Mu'min el-Taku i Ebu Hanifi. No, ipak mislimo da ova tema ne zavrjeđuje dalju argumentaciju. Dovoljno je što smo dokazali moralnu izopačenost određenih zalutalih osoba.

Autor Fedžru 'l-islama kaže: „Džehennemska vatra neće peći šije, osim samo neke od njih i to na kratko.“ Samo Bog zna iz koje je ovo šitske knjige preuzeto. Volio bih da je ovaj 'obaviješteni' pisac imao neki bolji dokaz kojim bi potkrijepio svoju tvrdnju.

U šitskim knjigama se jasno kaže: „Džennet je nagrada za pokorne Božije robove, čak i da se radi o Abesinijskom robu, a džehenem je za pokvarene, makar oni bili sejidi iz plemena Kurejš. Predaje o ovoj temi prenose se od časnih Imama (a.s.) i toliko su brojne da ih je teško sve navesti. Ako se ova izjava navedenog autora odnosila na posredovanje Poslanika (s.a.v.a.) i Imama (a.s.) onda je naravno, pitanje posredništva druga stvar u koju vjeruju svi muslimani. O ovoj temi biće više riječi u drugoj knjizi.

Dovoljno je reći da šitsko vjerovanje u redžat nije nikakav dokaz tvrdnji da je šiizam preuzet od judaizma.

Ebu Hanifa se oko nekih pitanja u vezi sa brakom slaže sa zoroastrijancima. Da li bi, analogno tome, bilo primjereno reći da se 'fikh' Ebu Hanife zasniva na

zoroastrianizmu? U prilog tome možemo reći da je bio porijeklom Iranac. Ukratko, putem ovakvih neosnovanih tvrdnji, ciljano se izaziva pomutnja i nesloga među muslimanima različitih pravaca i učenja.

Navodni uticaj kršćanstva na šitsku vjeru je još jedno izrugivanje, koje nije ništa manje bolno. Bilo bi pošteno da Ahmed Amin to malo bolje istraži. Sekte kao što su Kitabije, Garabije, Alevije, Muhmese, Bazije i Gulati on smatra šijama, iako su to, kao i Keramiti, otpadne grupe koje nemaju veze sa šiizmom. Šije imamije i njihove religijske vođe potpuno se distanciraju od ovakvih škola. Navedene sekte su daleko i od kršćanstva, tvrdeći da je Imam inkarnirani bog. Njihovo shvaćanje neobično je slično vjerovanju mistika. To se da zaključiti na osnovu izjava dobro poznatih mistika kao što su Haladž, Džilani, Rafai i Bedevi koji su za sebe smatrali da su dostigli stepen iznad božanskog, pa i iznad samog Boga.

Ali šije imamije, kojih ima na milione u Iraku, Iranu, Indijskom poluostrvu i Afganistanu su šije koje takva vjerovanja smatraju nevjerničkim i devijantnim. Njihova vjera je čisti 'tewhid' (Božija jednost). Niti vjeruju da je Bog sličan nekom stvorenju niti smatraju da Njegovi savršeni atributi mogu biti manjkavi ili uporedivi sa atributima Njegovih stvorenja. Svaki koncept koji predstavlja negaciju Njegovog vječnog bitka i atributa potpuno je pogrešan.

Metafizičko vjerovanje šija pažljivo je objašnjeno u brojnim knjigama. Manja knjiga *'et-Tedžrid'* od Nasiru din Tusija, ili monumentalno djelo *'Kitab el-Asfar'* od Sadru din Širazija zavrjeđuju proučavanje ove teme. Na hiljade je knjiga u kojima se dokazuje pogrešnost reinkarnacije i božanskog ujedinjenja. Ali autor Fedžru 'l-islama podizanjem potpuno pogrešnih optužbi protiv šija, ne čini nikakvu uslugu islamu niti njegovom umetu. Budući da smo pokazali da je knjiga Fedžru 'l-islam puna lažnih tvrdnji i optužbi nepotkrijepljenih dokazima, preći ćemo

na druge oblasti u kojima postoji nerazumijevanje. (Ovu knjigu i njenog autora spomenuli smo kao primjer da bismo pokazali kakvo neznanje mora da vlada među običnim svijetom kad su pisci i ulema većinske zajednice takvi kakvim smo ih opisali).

Problem je u tome što oni koji pišu o šijama kao svoje izvore navode autore poput Halduna i Ahmeda ibn Rabbiha Andaluzija. Čak šta više, da bi pokazali koliko su liberalni, današnji pisci kao autoritete navode profesora Velhauzena i profesora Dozija. Ali nikome ne pada ni na pamet da spomene neki šitski naučni rad. Stoga kad šija čita ovakve knjige nailazi na slične besmislice kao u knjizi *'el-Muhadirat'* Ragiba Isfahanija. Ovaj autor piše: „Na sudu Džafera ibn Sulejmanija jedan je musliman svjedočio o nečijem nevjerstvu. Kad su ga pitali šta zna o optuženom rekao je: 'Ovaj čovjek je mu'tazilija. On je nasibija, havarija, džabirija, refzija. On proklinje Alija ibn Hataba, Omera ibn Ebi Kahafa, Osmana ibn Abu Taliba i Ebu Bekra ibn Afana. On još vrijeđa Hadžadža koji je srušio Kufu na Abu Sufijana i na dan Kata'if-a (dan ašure) se borio protiv Huseina ibn Muavije.“ Čuvši to Džafer mu reče: „Proklet bio! Ne znam samo na kojem polju znanja bih ti zavidio – historiji, religiji ili geografiji!“

Što se tiče Abdulaha ibn Sabe, koji se dovodi u vezu sa šijama, u svim šitskim knjigama on se pominje s prezirom. Najblaže riječi koje šitski autor upotrijebi govoreći o njemu jesu: „Abdulah ibn Saba – proklet bio!“ Neki ljudi misle da je Abdulah ibn Saba, poput Medžnuna, Amirija i Abu Hilala samo izmišljeni heroj priča i legendi. Tokom središnjeg perioda umejadske i abasidske vlasti prepuštanje užicima, sport i igra su bili toliko upražnjavani da je izmišljanje priča bio sastavni dio života u palatama.

Nije nam bio cilj da se zadržavamo na ovoj temi. Ali zbog stalnih napada današnjih autora, smatrali smo neophodnim da ukratko predstavimo šitska vjerovanja, važne principe i praksu. Važno je pomenuti da su vrata

idžtihada (nastojanja da se dođe do zaključka u pogledu bilo kojeg vjerskog pitanja) u šiizmu uvijek otvorena, i sve dok nema povrede 'idžme' (konsenzusa), Knjige (Kur'ana), suneta i intelektualnog rasuđivanja, svaki mudžtehid (vrhovni religijski učenjak) može imati svoje mišljenje. Svako onaj ko prekorači ove granice i izvede vlastiti zaključak smatraće se zalutalim. Njegovo mišljenje biće ocijenjeno kao čisto lično, individualno i nepodobno da se prema njemu djeluje.

Nedovoljno je prostora da svaku temu obradimu u detalje, pa ćemo objasniti samo osnove šiizma oko kojih nema prostora za neslaganje. Nećemo posvećivati previše pažnje argumentima i dokazima jer je tako nešto samo za velike tomove. Naš jedini cilj je da svi muslimani, individualno i kolektivno, saznaju šta su prava šitska vjerovanja i da se uzdrže od optuživanja svoje braće za pogrešno vjerovanje, kako sebi ne bi nanijeli nepravdu. Umjesto da šije smatraju zlim dušama, demonima, džinima, zvjerima i monstrumima, trebali bi ih smatrati posebnim ogrankom svoga društva, jer su šije Hazreti Alija (a.s.) Božijom milošću ukrašene istinskom islamskom naravi, znanjem i vjerom u Časni Kur'an i sunet, blagodetima vjere, lijepim ponašanjem i žive u skladu s principima zasnovanim na razumu i sigurnim dokazima.

Muhamed Husein Kašiful Gita, Nedžeful-Ešref, džemadi 'l-ula 1350. p.H. (1931.)

PRVI DIO: PORIJEKLO ŠIJA

Šiizam nije nešto novo, već počinje s početkom islama. Utjelovljenje vjerskog kodeksa, pečat Poslanika (s.a.v.) posadio je drvo šiizma zajedno sa islamom. Svojim ga je rukama zalijevao i brinuo o njemu. Drvo je naraslo, ozelenilo i počelo da cvjeta za života časnog Poslanika (s.a.v.a.). Ali, još nije bilo dalo u potpunosti svoje plodove dok je on bio živ.

Mi nismo sami u promicanju ove tvrdnje. Čak i istaknuti sunitski alimi se slažu s nama. Npr Alame Sujuti u svom poznatom komentaru „*ed-Duru 'l-Mensur*“ kaže u vezi Božijih riječi „*Hum hajru 'l-berija*“ (oni su najbolja stvorenja) (Sura Čisti dokaz, ajet 7):

„Ibn Asakir kaže da je Džabir ibn Abdilah rekao: Bili smo u društvu Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) kad nam se pridružio Ali (a.s.). Ugledavši ga Poslanik (s.a.v.a.) je rekao: 'Kunem se Svemogućim Bogom u čijoj je ruci moj život, da će on (Ali (a.s.)) i njegove šije biti uspješni na Sudnjem danu.“

Ibn Adi prenosi od ibn Abasa: Kad je objavljen ajet „*Inne 'l-ledine aamenu ve 'amilu 's-salihat*“ (Zaista su oni ti koji vjeruju i čine dobra djela), Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je rekao Aliju ibn Ebu Talibu (a.s.): 'Ovo se odnosi na tebe i tvoje šije. Bog će biti s vama zadovoljan i vi s Njim na Sudnjem danu.“

Ibn Mardava'ih kaže da je hazreti Ali (a.s.) rekao: „Božiji Poslanik (a.s.) mi je rekao: 'O Ali! Zar nisi čuo šta je Bog rekao: *'Inne 'l-ledine aamenu ve 'amilu 's-salihat ulaa'ike hum hajru 'l-berijja'*. Zaista se to odnosi na tebe i tvoje šije. Obećanje koje vam je dato biće ispunjeno na vrelu Kevser. Kad se svi narodi skupe da polože račun za svoja djela, tvoji sljedbenici će biti pozvani da istupe naprijed. Njihova lica, ruke i noge isijavaće svjetlost.“ Ova tri hadisa se mogu naći u Sujutijevom „ed-Durr el-mensur“.

Ibn Hadžar je također prenio nekoliko hadisa u svom es-Savaiku od Darkutnija. Prenosi da je Umm Seleme rekla: „O Ali! Ti i tvoje šije bićete stanovnici dženneta.“ Ibn Atir navodi da je u vezi s riječju 'qumh' Poslanik (s.a.v.a.) rekao hazreti Aliju (a.s.): „Kad ljudi stanu pred Boga, tvoje će šije biti zadovoljne s Njim i On s njima. Tvoji neprijatelji biće izloženi Božijoj srdžbi, a ruke će im biti vezane za vratove.“ Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je stavio ruke iza vrata i rekao: „Ovako će biti vezani.“

Vjerovatno je ovaj hadis prenio Ibn Hadžar u svom es-Sava'iku. Druga ulema ga također prenosi, što pokazuje da je ovaj hadis među dobro poznatim.

U Zamahšarijevom 'Rabi el-Ebrar-u' nalazi se predaja od Božijeg Poslanika (s.a.v.a.): O Ali! Na Sudnjem danu skuti Božije milosti biće u mojim rukama, a moji skuti biće u tvojim, tvoji će biti u rukama tvojih potomaka, a šije tvojih potomaka uhvatiće se za njihove skute. Tada ćeš vidjeti gdje ćemo biti smješteni (tj. u džennet).“ Brojne slične predaje nalaze se u Musnedu Ameda ibn Hanbala, kao i od Nasa'i-jevom Hasa'is-u itd.

Iz ovih predaja se vidi da je Poslanik islama (s.a.v.a.) nebrojeno puta spominjao Alijeve (a.s.) šije i isticao da će oni na Sudnjem danu biti uspješni i sigurni, kao i to da je Bog s njima zadovoljan i oni s Njim.

Svako onaj ko vjeruje da je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) utjelovljenje istine i da se ajeti koji počinju sa *'ma jentiqu 'an il-havaa*' (On govori samo ono što mu se objavljuje) odnose na njega, shvatiće da su ovi hadisi istina. Oni koji smatraju da se navedeni hadisi odnose na sve Poslanikove (s.a.v.a.) drugove, nisu razumjeli njihovo pravo značenje.

Znamo da je za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) grupa istaknutih ashaba bila posebno privržena hazreti Aliju (a.s.). Svaki od njih ga je smatrao ne samo svojim duhovnim liderom i prenosiocem učenja Časnog Poslanika (s.a.v.a.), nego i istinskim tumačem i komentatorom njegovih naredbi i čuvarem njegovh tajni.

I upravo je ova grupa poznata kao šije. Čak i leksikografi podržavaju ovu istinu. Ako pogledate poznate rječnike 'e-Nihaja' i 'Lisan ul-'Arab', naći ćete da 'ši'a', znači onaj koji voli i slijedi Alija (a.s.) i njegove potomke.

Ali ako pod riječju ši'a smatramo bilo koju osobu koja voli Alija (a.s.) ili koja nije njegov neprijatelj, onda to nije ispravno, jer ako ga neko samo voli ili mu nije neprijatelj, ne znači i da je ši'a. Ali ako ga osoba u svemu slijedi i pokorava mu se, onda je ovdje riječ ši'a primjenljiva. Za one koji razumiju arapski, odnose među riječima, značenje i kontekst, ovo je kristalno jasno.

S obzirom na ove realnosti, malo je vjerovatno da bi razuman čovjek, nakon proučavanja odgovarajućih hadisa, zaključio da riječ ši'a znači musliman općenito, već će svakako razumjeti da se to odnosi na posebnu skupinu koja je privržena Aliju (a.s.).

Nadamo se da se iz ovih hadisa neće isvesti zaključak da šije sebe smatraju superiornijim nad ostalim muslimanima zbog svoje privrženosti svome vođi.

Ja se lično ne slažem sa pretpostavkom da su halife, koje nisu mogle prihvatiti ovu činjenicu, svjesno prekršili Poslanikove (s.a.v.a.) riječi. Moguće je da ih mnogi od njih nisu čuli, ili ako su čuli nisu bili u stanju da ih ispoštuju.

Šta više, ako Poslanikove (s.a.v.a.) izjave u kojima govori o visokom položaju Amir el-muminina (a.s.) i Ehli bejta (a.s.) proučimo bez predrasuda, uočićemo da one ne govore samo o općim vrlinama, nego također jasno ukazuju na to kako prepoznati položaj i sposobnost lidera šiizma, te kako doprinijeti uspostavi te škole mišljenja.

Prema predaji et-Tejr, Poslanik (s.a.v.a.) je jednom prilikom uputio sljedeću dovu: „O Bože! Pošalji mi svog najdražeg roba!“. Odmah potom, u njegovu sobu je ušao Ali (a.s.).

„Sutra ću predati zastavu onome koji voli Boga i Njegovog Poslanika (s.a.v.a.) i koga vole Bog i Njegov Poslanik (s.a.v.a.).“

„Ali (a.s.) je s istinom i istina je s Alijem (a.s.).“

Ovi hadisi su većinom iz 'Sahih Buharije' i 'Sahih Muslima' i na hiljade je drugih, njima sličnih. U ovu knjižicu ne može da stane svaki od njih. Oni koji žele da dalje istražuju mogu se poslužiti knjigom *'Aqibat el-Enwar'* od alame Sejida Hamida Huseina, koja je deset puta veća od 'Sahih Buharije' i istraživačko je remek djelo u oblasti historije.

Kad se završila poslanička misija i Poslanik napustio ovaj svijet, grupa ashaba je poduzela mjere kako halifat ne bi došao u Alijeve (a.s.) ruke.

Uzrok njihovom protivljenju mogla je biti Imamova mladost ili mišljenje Kurejša da poslanstvo i imamet ne bi trebali biti u jednoj porodici tj porodici Hašim. Možda su postojali i drugi razlozi koje zbog prostora sada ne možemo navoditi.

I sunije i šije se slažu pak, kad je od muslimana tražena prisega, Ali (a.s.) nije priznao vlast Ebu Bekra i prema Buhariji (vidjeti poglavlje o pobjedi na Hajberu) nije to učinio punih šest mjeseci. Neki od uglednih ashaba, poput Zubejra, Amara, Migdada i drugih također su odbili dati prisegu Ebu Bekru.

Činjenica je da Ali (a.s.) nije stremio političkoj moći, niti je imao želju da vlada, niti bilo šta drugo osim da bude Imam.

Iz razgovora sa Abasom na Dikaru jasno se da zaključiti kojim putem je išao sin Abu Taliba (a.s.). Amir el-mu'minin je imao samo jedan cilj, a to je da vjera bude sačuvana, da 'ispravno' pobijedi, i da se 'pogrešno' uništi. Jedino zbog toga je protestovao. Nije planirao zbaciti halife. Da bi vodio i uputio ljude na pravi put, uvijek je sarađivao s vlastima. Njegovi mudri savjeti pomogli su da islam ojača i da njegovi zakoni budu jasni svima. Da Ali

(a.s.) nije ovako postupio, ne samo da bi se razbilo islamsko jedinstvo, nego bi se ljudi izgubili u labirintu neznanja.

Šije su nastavile slijediti svoga vođu. Vrijeme je zahtijevalo da se pređe preko razlika. Iz tog razloga nisu se pokušavali organizovati kao posebna grupacija tokom vladavine prvih halifa. Naravno, Alijevi drugovi su pratili način vladanja svakog od njih, kao i promjene koje su uvodili, sve dok konačno narod nije izabrao Alija (a.s.) kao svog vođu. Kad je Amir el-mu'minin postao halifa, Muavija se pobunio i poslao ogromnu vojsku na Sifin.

Grupa ashaba je od samog početka bila uz Alija (a.s.). Ostali drugovi su također bili na strani Imama. Osamdeset uglednih drugova, kao što su Amar ibn Jasir, Huzejma Zu Šehadetejn i Ebu Ejub Ensari, gotovo svi ili sa Bedra (bitke na Bedru) ili Aqbe (bejatu l-Aqbi – zavjet na Aqbi) pridružili su se Alijevoj strani. Mnogi od njih su za njega dali život.

Borba se nastavila, kao i Muavijine spletke. Kad je hazreti Ali (a.s.) ubijen, upravnik Damaska je s olakšanjem odahnuo. Sa Muavijinog kraljevskog dvora islam je nestao, a oživjeli tiranski običaji nekadašnjih kraljeva.

Alijev (a.s.) pobožan način života, maniri i plemeniti karakter bili su potpuno suprotni Muavijinom pokvarenom moralu i njegovim bavljenjem Amrom b. El-As-om, suprotni od Egipatske uprave, Jezida i njegovog despotskog halifata, Zijada ibn Abiha i njegovih aktivnosti protiv islama. Muavijina notorna strast i odavanje pijančenju jasno pokazuju kakve je bio pameti i kakvo je bilo njegovo okruženje. S jedne strane imamo jednostavan način života koje je propisivao islam, a s druge raskoš i taštinu Abu Sufijanovog sina. Muavijine težnje da postane kralj bile su ispunjene teško zarađenim novcem muslimana.

Trpeze emevijskih palata uvijek su bile prepune najukusnije hrane. Vezir, Ebu Said el-Mensur ibn el-Husejn el-Abi (preselio 422 P.H.) u svom djelu 'Nasr ed-Dur' zabilježio je događaj: „Ahnaf ibn Kejs priča da je jednom bio kod Muavije. Pred njeg a su postavili toliko različitih jela da ih je bilo teško izbrojati. Zbunio se kad mu je Muavija pružio jelo koje nije prepoznao. Na pitanje šta je to, odgovoreno mu je '...pačija utroba punjena ovčijim mozgom, pržena u ulju pistacija i posuta začinima'. Kad je to čuo Ahnaf je zaplakao. Muavija ga je pitao: 'Što plačeš?' Odgovorio je: 'Pao mi je na pamet Ali (a.s.). Jednom sam kod njega sjedio kad se približilo vrijeme iftaru. Imam (a.s.) je od mene zatražio da ostanem. Donesoše mu zavezanu vreću. Upitam ga šta je unutra. Imam mi reče: 'Mljeveni ječam'. Upitah ga. ''Postoji li kakva opasnost od krađe Zapovjedniče vjernika, pa je vreća zavezana, ili je to zbog oskudice?' ''Ni jedno, ni drugo', reče Imam. 'Brinem se da bi moji sinovi Hasan (a.s.) i Husejn (a.s.) mogli ovo brašno pomiješati s puterom ili maslinovim uljem.' Ja opet upitah: 'Da nisu puter i maslinovo ulje haram?' Imam (a.s.) odgovori: 'Nisu, ali pravi Imam mora živjeti poput najsiromašnijeg u društvu da se oni u potrebi ne bi posramili.' Muavija reče: 'Ahnafe, podsjetio si me na osobu čije je izuzetne vrline teško poreći.' Mnoge ovakve i slične predaje mogu se naći u Zamahšarijevom 'Rabi el-Ebrar'-u kao i u drugim zbirkama.

Muavijin loš karakter bio je neraskidivo vezan sa nedozvoljenim djelima. Imao je snažnu i nazajažljivu unutarnju želju da dostigne vrhunac moći i vlasti. Prekršio je sva obećanja koja je dao Imamu Hasanu (a.s.) i na kraju ga i otrovao. Kao rezultat toga muslimani su na sirijsku politiku gledali s nepoštivanjem i prezirom. Pravi su vjernici shvatili da je Muavija čovjek koji je volio ovaj svijet, što je i on sam potvrdio. U Zamahšarijevom 'Rabi el-Ebrar-u' prenosi se sljedeća izjava upravnika Sirije:

'Ebu Bekr je htio da se udalji od ovog svijeta, pa se ovaj svijet udaljio od njega. Omer je kušao ovaj svijet, a i svijet je kušao njega. Što se tiče Osmana, on se uhvatio za ovaj svijet, pa ga je ovaj svijet proganjao ludo. A ja sam se na svakom koraku trudio srcem i dušom da ga učinim medom i mlijekom. Tako je ovaj svijet postao moj, a ja njegov.'

Mišljenje ljudi se postepeno mijenjalo. Bliski Poslanikovi (s.a.v.a.) drugovi pričali su muslimanima o izuzetnim vrlinama i karakteru Alija (a.s.) i njegovih nasljednika koje su oni vidjeli svojim očima. Ko ne bi bio potresen kad se sjeti Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) kako na leđima nosi unuke i kaže: 'Šta mislite o vašoj jahalici, nije li ona najbolja jahalica; a vi, vi ste najbolji jahači.' I zar ove riječi čistog Poslanika – Hasan i Husein (a.s.) su lideri dženetske omladine – ne bi trebali svi da znaju? Istina ima pravo da se širi, a oni koji je u sebi nose, žele da je prošire i prenesu. Želja za istinom učinila je da obični muslimani budu naklonjeni šiizmu, a stvorile su se i prilike za njegov napredak.

Najveći uzrok napretka šiizma bio je krvavi događaj koji je pokrenuo revoluciju u islamskom svijetu. Bio je to bolni događaj iz 61. P.H. poznat kao tragedija na Kerbeli. Pogibija Huseina (a.s.) uticala je na svakoga, čak i one koji su živjeli u najudaljenijim dijelovima muslimanske zemlje. Drugovi kao što su Zeid ibn Arkam, Džabir ibn Abdilah Ensari, Sahl ibn Sa'd Sa'idi i Anas ibn Malik preživjeli su Kerbelu. Njihova bol bila je nemjerljiva te su zbog ljubavi prema Poslaniku i njegovoj porodici dali sve od sebe da se sazna istina o istaknutim vrlinama Ehli bejta (a.s.). Umejadski tirani su ih proganjali, pa i ovi preostali 'ashabi' na kraju postadoše žrtve mača i otrova. No glas potlačenih nije bio uzaludan. Muslimani su i te kako bili svjesni ovih događaja. Pomno su ih pratili nakon čega su mnogi počeli gajiti ljubav prema Aliju (a.s.) i njegovim nasljednicima. Broj šija je naglo porastao. Kako je rasla umejadska tiranija, tako je rasla i ljubav prema Ehli bejtu

u srcima običnog svijeta. Umejadska mučenja i tiranije bile su ekstremne, ali svaka akcija proizvodi i reakciju. Prenosi se da je Šu'abi rekao svome sinu :'Sine moj, svijet ne mogu uništiti vrijednosti koje je donijela vjera, ali ono što je ovaj svijet prikazao lijepim, može uništiti vjeru. Samo razmisli o Aliju (a.s.) i njegovim nedaćama. Jesu li Umejadi ikada prestali da ih tlače? Sakrili su vrline Ehli bejta. Sakrivali su pravu istinu i nikada nisu prestali hvaliti svoje pretke. Ali, svi njihovi planovi su propali. Umejadima se sjeme zatrlo, a Muhamedovo nikada nije prestalo da sija.' Iako je Šu'abi bio poznat kao Alijev (a.s.) neprijatelj, ove istinite riječi su potekle s njegovog jezika, a istorija ih je zabilježila.

Zemehšari u svom 'Rabi el-Ebrar-u' prenosi od Šu'abija: 'Mi smo bili jako zbunjeni – onaj ko je volio Alija (a.s.) bio je u opasnosti da bude ubijen, a i onaj ko mu je bio neprijatelj, propast mu je bila sigurna.'

Neprilike i brige Ehli bejta nisu prestale kad je Sufijanovo prijestolje palo pod vlast mervanidskog vladara 'Abdu 'l-Melika. Abdu 'l-Melik bio je monstrum od čovjeka na čije je naređenje Hadžadž oskrnavio Božiju kuću, Ka'bu, a stanovnike tog svetog mjesta nemilosrdno pobio. Ubivši Abdulaha ibn Zubejra u džamiji harema, oskrnavio je sveto mjesto i na kraju ubio i svog rođaka Sa'da ibn Ešdaqa, koji je bio njegov bivši saveznik.

Moramo se zapitati kako počinitelja ovakvog gnusnog zločina možemo nazvati muslimanom. A šta reći na to da je on bio halifa muslimana?

Cijela vladavina mervanida funkcionisala je na isti način, sa izuzetkom Omera ibn Abdul Aziza, i svaki njihov vladar pokazivao je iste svirepe sklonosti. Nakon njih dolazi vladavina Abasida. Njihova je tiranija prevazišla i mervanide. Jedan pjesnik iz tog doba je rekao: 'Draže bi nam bilo trpjeti ugnetavanje mervanida. Neka Abasidi idu do đavola!'

Kako je samo nemilosrdno prolijevana krv Poslanikovih (s.a.v.a.) potomaka, kako ih se na čudan način nastojalo uništiti! Iz tadašnjih knjiga saznajemo o životu toga vremena. Pjesnici su na razne načine opisivali tiraniju nad tim narodom. Pjesnik iz doba Mutevekila dao je pravu sliku tog doba: 'Bog mi je svjedok, ako su potomci Umejada tako surovo ubili unuka Božijeg Poslanika (a.s.), ovi Abasidi, koji sebe nazivaju potomcima Poslanikovog amidže, nimalo ne zaostaju za Umejadima po pitanju ugnjetavanja i tiranije. Pogledajte, oni su čak razrušili mezar Imama Huseina (a.s.). Benu Abas se kaju i žale samo zato što i sami nisu sudjelovali u prolijevanju nevine Imamove (a.s.) krvi. Zato to žele ispraviti rušenjem njegova mezara.' Ovo su samo neki primjeri naravi umejadskih, mervanidskih i abasidskih kraljeva.

Ako se sada osvrnemo na život Alija (a.s.) i njegovih potomaka, shvatićemo zašto se i kako proširio šiizam. Pored toga biće objašnjeno da li je šiizam inovacija koju su uveli Iranci, domišljatost Sabejaca ili je to onaj jednostavni i pravi islam kojeg je pokazao i objasnio Muhamed (s.a.v.a.).

Nakon pogibije Sejida Šuhada (prvaka šehida), Imama Huseina (a.s.), Imam Zejnul Abidin (a.s.) staje na čelo porodice Alevija. Nakon tragedije na Kerbeli, časni Imam je živio povučenim životom. Većinu vremena provodio je klanjajući ili podučavajući ljude moralu i duhovnosti. Iz njegove škole izrasli su istaknuti pobožnjaci i odani ljudi poput Hasana Basrija, Tavusa Jemenija, Ibn Sirina i Amr ibn Ubejda.

U vrijeme kad je običan svijet bio daleko od pravog puta, muslimani su primali upute i znanje od Sejida Sedžada (a.s.).

Imama Zejnul Abidina (a.s.) naslijedio je Imam Bakir (a.s.), koji je također bio sjajan primjer plemenitog karaktera. Njega je naslijedio Imam Džafer Sadik (a.s.).

Njegovo vrijeme bilo je relativno povoljnije za šije jer su se umejadske i abasidske oligarhije međusobno trošile u borbi za vlasti. Otvorena tiranija i zlostavljenje postali su rijetki. Usljed toga, ranije potiskivane i skrivane istine digle su se poput sunca šireći svjetlost. Oni koji su živjeli po 'taqijom', skrivajući svoja vjerovanja zbog straha i opasnosti za život, otkrili su svoj identitet. Atmosfera za širenje šiizma bila je povoljna. Časni Imam (a.s.) provodio je dane i noći podučavajući. U svojim govorima objašnjavao je učenje Muhameda i porodice Muhamedove (s.a.v.a.). Istina je sada bila dostupna svakom običnom čovjeku. Sve veće grupe ljudi prihvatale su Džaferijsku školu islama. To je bilo zlatno doba širenja šiizma. Prije toga muslimani se nisu mogli otvoreno izjašnjavati kao šije, niti su igdje mogli saznati o šitskom učenju.

Džaferijska akademija bila je poput rijeke na kojoj su ljudi gasili žeđ za znanjem i poslije ga prenosili drugima. Ebu l'-Hasan Vaša je rekao: 'Lično sam svjedočio skupu od četiri hiljade učenjaka u džamiji u Kufi i čuo ih kako govore: 'Ovu predaju smo čuli od Džafera Sadika (a.s.).'

Umejadi i Abasidi ludo su voljeli moć. Njihov silni bijes, pretjerana ljubav prema ovom svijetu i bezgranično odavanje luksuzu oštro se kosilo sa ljubavlju za znanjem Alijevih (a.s.) potomaka, s njihovom posvećenosti Bogu, istinoljubivosti i ustezanjem od pokvarene politike. Taj očiti kontrast otkrio je pravu istinu o šiizmu i doveo do njegove rapidne ekspanzije.

Ne treba pominjati da je duhovni život mnogih uništila ljubav prema ovom svijetu. No i takvi su imali prirodne sklonosti ka različitim granama nauke i važnim religijskim pitanjima. Ovaj period je bio veoma blizak vremenu Božijeg Poslanika (s.a.v.a.), tako da je svaki prosječan musliman bio ubijeđen da islamski način života donosi nebrojene blagodati. Iz kur'anskog učenja naučili su o pravima za koje nisu ni sanjali da postoje. Islam je bio taj koji je pokorio rimske cezare i iranske imperatore.

Zahvaljujući islamu vladali su istokom i zapadom. Također su znali da u vjerskom zakonu ima dovoljno prostora za slobodu i da ga svi mogu prihvatiti bez teškoće. Ako je *modus operandi* dozvoljen, ne postoji prepreka za sticanje ovosvjetskih blagodeti. Ova je vjera čista milost.

Osjećanja su bila skriveni motivi zbog kojih su se mase okrenule vjerskom načinu života.

Uvijek je bilo onih koji su znali da društveni život treba uskladiti s vjerskim odredbama. A bilo je i onih koji su željeli cijelu svoju kulturu prilagoditi islamu. Ali odakle su to mogli naučiti? Od despota koji su za sebe tvrdili da su halife muslimana, ali se nisu ponašali u skladu s tim?

Naravno, želju za znanjem ispunjavali su potomci Muhameda (s.a.v.a.) koji su bili riznice kur'anske i druge znanosti. U glavama običnih ljudi bio je utisnut snažan osjećaj o njihovoj superiornosti i postepeno su počeli vjerovati da su upravo oni istinski nasljednici Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i da samo oni imaju pravo na imamet.

Šije se snažno razvijaju i postaju spremni na sve da bi zaštitili vjeru. Mnogi od njih dokazuju izuzetnu hrabrost, inspirisani duhom žrtvovanja. Hadžar ibn Adi el-Kindi, Amr ibn Himq el-Huzai, Rušejd el-Hadžeri i Abdulah ibn Afif el-Azdi samo su neki od odanih šija koji su se u raznim prilikama suprotstavljali protivnicima. Pobjeđivali su uprkos činjenici da je suprotna strana uvijek bila materijalno nadmoćnija. Moralna snaga ovih ljudi uspijevala je pokazati slabosti naizgled jače neprijateljske vojske. S jedne strane njihova žrtva do temelja je uzdrmavala tiranske vlasti, dok je s druge strane budila svijest elite i mijenjala način razmišljanja masa.

Moramo se zapitati zašto su se ti hrabri ljudi na taj način igrali sa smrću. Jesu li očekivali neku ovosvjetsku dobit od Muhamedovih (s.a.v.a.) potomaka? Jesu si se bojali gubitka života i imovine? Historija na oboje odgovara negativno. Istina, Alijevi sinovi su bili lišeni materijalnih sredstava, ali njih ovaj svijet nije zanimao. Šta su oni

mogli ponuditi? Onima koji su bili žedni istine dali su islam. Prosvijetljena srca tih boraca bila su ispunjena snažnom vjerom i savršenom iskrenošću i upravo takva osjećanja su ih navela da se bore protiv tiranije i iskvarenosti.

Ako se osvrnemo na književnike prvog i drugog stoljeća poslije hidžre, vidjećemo da su pjesnici tog vremena, uprkos atmosferi straha i beznađa, izražavali odvratnost prema kraljevima i njihovim nedjelima, a hvalu prema Ehli bejtu Muhameda Mustafe (s.a.v.a.).

Brojni književnici su u svojim radovima svjedočili protiv halifa i u korist Imama (a.s.). Farazdak, Kumejt, Sejid el-Humejri, Du'bil, Diku 'l-Džin, Abu Tamam el-Balari i Abu Faras Hamdani bili su puni hvale prema svetom potomstvu. Sljedeći stihovi Abu Farasa jasno pokazuju kako su se osjećali pjesnici tog vremena:

„Vjera je polomljena u paramparčad. Istina je postala žrtvom tiranije, a pravo potomaka Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) oteto."

Du'bil je rekao: „Već četrdeset godina se udvaram smrti, ali još niko nije pristao da me ubije." Du'bil je u svojim djelima grdio Haruna Rašida, Ma'muna i Mu'tasima, i napisao mnoge slavne hvalospjeve o Imamu Džaferu Sadiku (a.s.), Musi Kazimu (a.s.) i Imamu Rezi (a.s.).

Upitajmo se da li su šije uzalud dovodile svoje živote u opasnost? Da li su bez razloga odustajali od svog mira i udobnosti? Kad analiziramo uzroke i motive njihove žrtve, zaključujemo da je jedino ispravan put Poslanikovih (s.a.v.a.) nasljednika učinio da preziru visoke, zlatne palate i da im pažnju privuku kur'anske mudžize.

Sa ovom raspravom mogli bismo dalje nastaviti, ali je cilj ovog uvoda bio samo podvući početak i razvoj šiizma. Nadamo se da ništa nije ostalo nejasno uprkos sažetosti ovog izlaganja. Možemo samo istaći da je šiizam počeo sa samim Božijim Poslanikom (s.a.v.a.), a njegovo širenje i

promovisanje je historijska činjenica. Također bismo mogli sagledati niz međusobno povezanih i uzastopnih uzroka i motiva odvajanja šitskog islama od islama ostalog umeta.

DRUGI DIO: OSNOVE VJERE

Prije nego se detaljno pozabavimao korjenima i načelima vjere, mogli bismo naše proučavanje šiizma podijeliti na osnovu pet principa:

1. Znanja o Bogu
2. Identiteta Njegovog Poslanika
3. Obredoslovlja
4. Činjenja dobra i izbjegavanja zla
5. Vjerovanja u proživljenje (Sudnji dan), nagrade i kazne

Vjera se sastoji iz dva dijela – teorijskog i praktičnog – ili, tačnije, vjerovanja u Boga i nevidljivi svijet i dnevnih aktivnosti koji se temelje na tom vjerovanju.

Tewhid (monoteizam), poslanstvo i proživljenje (Sudnji dan) tri su osnovna stuba islama. Poricanjem bilo kojih od njih, prestaje se biti musliman i vjernik (mu'min). Vjerovanjem u njih osoba se svrstava među muslimane, kao što Svemogući Bog kaže u Kur'anu - 'Onome koji vjeruje u Boga, Njegovog Poslanika i Sudnji dan' – pripadaju sva prava muslimana.' Prema kur'anskom ajetu musliman je 'onaj ko vjeruje u Boga, Njegovog Poslanika i čini dobra djela'. Iman (vjera) muslimana se odnosi na 'vjeru njegovog srca, verbalnog svjedočenja i obavljanja osnovnih radnji'. Na ova tri može se dodati još jedan 'rukn' (stub), a to su obavezne radnje koje su dio islamskog način života. Tih obaveznih radnji je pet: (1) namaz, (2) post, (3) zekat ili islamski sistem oporezivanja, (4) hadž i (5) džihad (borba sa samim sobom ili borba za islam).

Objasnimo razliku između islama i imana kao različitim stepenima. Prema Allahovim riječima u suri 'hudžurat', arapi su kazali: 'Mi imamo iman!' Reci im (o Muhamede): „Vi nemate iman, nego recite 'prihvatili smo

islam' (eslamnaa – pokorili smo se), jer iman još nije ušao u vaša srca.“ Radi daljeg pojašnjenja u drugom ajetu kaže: 'Zaista su vjernici oni koji su prihvatili vjeru u Boga i Njegova Poslanika i poslije toga nikada više nisu posumnjali; na Božijem putu bore se svojim životima i imetkom – to su pravi vjernici.' Iman predstavlja kombinaciju svjedočenja vjere i djelovanje u skladu s njom. To su osnovna vjerovanja svih muslimana. Šije imaju još jedan 'rukn', pa ih je ukupno pet. Taj peti stub je vjerovanje u imamet.

Prema šijama imamet, kao i poslanstvo spada u domen Božijeg. Baš kao što je Bog taj koji između Svojih robova bira jednog koji će imati položaj poslanika ili vjerovjesnika, na isti način On bira i imame. Sam Bog je naredio Svome Poslaniku da proglasi imamet (duhovno vodstvo) odabrane osobe prije svoje smrti.

Poslanik je, u skladu sa Božijom naredbom, odabrao vođu muslimana da bi zaštitio i usavršio vjeru. Jedina razlika između poslanika i imama je što Poslanik prima 'vahj' (objavu), dok imam prima naredbe od poslanika. Tako je poslanik Božiji vjerovjesnik, a imam poslanikov.

Imamet uključuje dvanaest savršenih osoba, i svaki Imam imenuje svog nasljednika preciznim nagovještajem (znakom, ukazom, ar. *nass*). Kao i poslanici, i imami su također savršenih ljudi. Za njih je nemoguće da griješe kao obični ljudi. O bezgriješnosti Imama postoji jasan dokaz u Kur'anu: *„Ja sam te zaista učinio imamom. On (Ibrahim) reče: „I moje potomke?“ „Moje obećanje se ne odnosi na grešnike.“*

Imam je superiorniji od svih ljudi u pogledu znanja i karaktera, jer je cilj imameta uzdignuti čovječanstvo na najviši nivo, ukrasiti ga znanjem i dobrim djelima putem ugledanja na Imame. Ono što je u Kur'anu rečeno o Poslaniku (da su poslanici poslani ljudima kao Njegovi znakovi, da ih pouče knjizi i mudrosti) vrijedi i za Imame, jer onaj ko nije savršen ne može drugog dovesti do

savršenstva. Šta čovjek može dati drugome, ako sam ništa ne posjeduje? Onaj ko je zalutao ne može nikoga uputiti. Prema tome, Imam je ispod Poslanika, ali iznad svakog drugog ljudskog bića.

Onaj ko vjeruje u imamet, u šitskoj terminologiji je *mu'min* (čovjek od vjere i povjerenja). Onaj ko potvrdi četiri glavna temelja u koja vjeruju svi muslimani, smatra se muslimanom i mu'minom u općem smislu. Kao što smo ranije naveli, svi islamski zakoni ga štite: njegov život i imovina su sveti i obaveza ga je poštovati i ukazivati mu čast. Ako osoba odbije priznati imamet, ne može bit isključena iz islama. Naravno, na Sudnjem danu, kao i na stupnjima blizine Bogu, pokazaće se prednost onog ko je šija musliman nad onim ko je samo musliman u smislu položaja u džennetu.

Svi muslimani svijeta su jednaki i braća, ali će na budućem zasigurno postojati razlike u položajima. Svakome će biti dodijeljen položaj u skladu s njegovim djelima i namjerama. Konačna odluka je u Božijim rukama, i za nas je bolje da se time ne bavimo.

Objasnili smo da je ono po čemu se vjera šija razlikuje od suni muslimana, njihovo vjerovanje u imamet dvanaest Imama, zbog čega ih zovu još i imamije. Riječ šija se odnosi još i na Zejdije, Ismailije, Vakifije i Fethije. To su grupacije koje se smatraju muslimanima. Pažljivim proučavanjem drugih sekti, zaključićemo da postoje mnoge koje potpuno izlaze iz okvira islama, ali se ipak nazivaju šijama kao npr. Kitabije koji se dijele na stotine i više grupa, i ne mogu se smatrati muslimanima. No, kad danas kažemo šije, to se odnosi na imamije, koji, nakon sunija, predstavljaju najbrojniju skupinu muslimana.

Prema islamskom učenju, vjerovanje u dvanaest Imama nije ništa novo. Ono se pominje u svim pouzdanim i autentičnim knjigama muslimanskih autora. Imami Muslim i Buhari u svojim *Sahih* zbirkama navode predaje

o dvanaest Imama na različite načine. Ovdje ćemo ih navesti nekoliko:

1. Džabir ibn Semurah je rekao: „Jednog dana sam s ocem bio kod Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i on je tada rekao: 'Kraj svijeta se neće desiti sve dok se ne pojavi svih dvanaest halifa.' Nakon toga Poslanik je nešto tiho rekao, što nisam čuo. Pitao sam oca šta je to Poslanik (s.a.v.a.) rekao. Odgovorio mi je: 'Poslanik (s.a.v.a.) je rekao da će svi oni biti iz plemena Kurejš.'
2. Druga predaja kaže: 'Muslimana će biti dok je dvanaest poglavara.'
3. I opet: 'Dok je dvanaest halifa, biće sjaja i veličine islama.'

Bog zna ko su ovih dvanaest halifa. Izjava Božijeg Poslanika 'poslije mene halifat će potrajati trideset godina, a onda će postati predmetom prevare i obmane', dobro je poznata i šijama i sunijama.

U vezi ove teme ne želimo dalje raspravljati. Onaj ko želi dokaze o postojanju dvanaest Imama, na raspolaganju mu je na stotine tomova knjiga posvećenih ovoj temi.

Temeljna vjerovanja

Sa šitskog stanovišta, vjera se sastoji iz dvije komponente: znanja i prakse. Znači, pitanja koja se tiču intelekta i pitanja vezana za ljudsko tijelo. Pitanja koja se tiču znanja ili mudrosti nazivaju se *'usul ed-din'* (temelji vjere) i ima ih pet: (1) tewhid (monoteizam), (2) nubuvet (poslanstvo), (3) imamet, (4) 'adl (Božija pravda) i (5) me'ad (Sudnji dan). Svaki od njih objasnićemo posebno.

Tewhid (monoteizam)

Prema vjerovanju šija imamija, svako ljudsko biće koje zdravo razmišlja ima moralnu dužnost da spozna svoga Tvorca. Treba da vjeruje da je On Jedan i da nema druga.

Da jedini On upravlja stvaranjem, opskrbom, životom i smrću. Ako neko u stvaranju, davanju opskrbe, života i smrti Njemu pridružuje druga, smatraće se nevjernikom (kafirom) ili mušrikom i izaći će iz okvira islama.

U obožavanju i pokornosti Bogu neophodna je iskrenost. To znači, ako se neko klanja bilo kome osim Bogu Svemogućem, ili obožava nekog ili nešto drugo ili kao sredstvo približavanja Njemu smatra obožavanje nečeg drugog osim Njega, smatraće se nevjernikom.

Obožavanje bilo koga osim Boga Jedinog nije dozvoljeno. Pokornost bilo kome osim Bogu, Poslanicima i časnim Imamima također nije dozvoljeno.

Pokornost Poslanicima i Imamima je indirektna pokornost Bogu, jer oni su ti koji prenose božanske naredbe. Ali, smatrati njih predmetom obožavanja nije dozvoljeno i šejtanska je prevara. Tražiti blagoslov od ovih plemenitih osoba, smatrati ih posrednicima između nas i Boga i klanjati kod njihovih mezara, dozvoljeno je, jer je to obožavanje Boga, a ne obožavanje njih. Prema svetim Božijim riječima: “*U kućama koje se voljom Njegovom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime...*“ , na ovim svetim mjestima dozvoljeno je klanjati se Bogu. To je tewhid šija imamija kojeg jednoglasno podržava sva naša ulema.

Pitanje monoteizma podijeljeno je u nekoliko dijelova: *'tewhid ez-zat'* (Božija bit), *'tevhid es-sifat'* (Božiji atributi), *tewhid el-ef'al* (Božije radnje). Namjera nam je da budemo sažeti, te se na ovoj temi nećemo zadržavati.

Poslanstvo

Šije imamije vjeruju da je Bog odabrao i poslao ljudima Njegove poslanike. Oni su Njegovi izaslanici i odabrane sluge. Hazreti Muhamed Mustafa (s.a.v.a.) je i 'pečat vjerovjesništva' i najbolji od svih poslanika. Bio je potpuno bezgriješan i čist od bilo kakvog zastranjenja. Cijeli svoj život radio je prema Božijoj volji. Bog je učinio

da u jednoj noći pređe od mesdžidul Harama do mesdžidul Aqsa, i odatle do Arša i Kursi-ja, preko *'hudžuba'* (zastora) i *'suradika'* (najudaljenije tačke izvan svih nebesa). Na kraju je stigao u prisutnost Boga Uzvišenog na udaljenost od dva luka ili manje.

Prema čvrstom uvjerenju šija imamija, ko god za sebe bude tvrdio da je poslanik ili da je primio objavu poslije Poslnika Muhameda Mustafe (s.a.v.a.), nevjernik je na kojeg ne treba obraćati pažnju.

Kur'an kojeg danas imaju muslimani ista je knjiga upute i vjerskih naredbi koju je objavio Uzvišeni Bog prije više od hiljadu i četirsto godina. U njoj nema ničega dodatog niti oduzetog. Muslimani vjeruju da nije bilo *'tahrif'*-a (promjene originala), jer je to u suprotnosti s kur'anskom objavom: *'Mi knjigu objavljujemo i Mi nad njom bdijemo.'* Ulema je oko ovoga saglasna, i ako postoji predaja koja je u suprotnosti s ovim ajetom, onda ta predaja nije autentična. Bilo koja predaja koja je do nas došla putem nepouzdanog lanca prenosioca ne može se smatrati izvorom znanja i prema njoj se ne može djelovati.

Imamet

Šije se od ostalih muslimana razlikuju po pitanju imameta. To je osnovna i fundamentalna razlika koja ovu školu islama razdvaja od ostalih škola. Druge razlike nisu fundamentalne. One su *'furu'*-i (tj tiču se detalja oko tumačenja i djelovanja). Te razlike koje su od sekundarnog značaja, ustvari su različiti stavovi vjerskih autoriteta većinske zajednice muslimana. Na primjer, veliki broj hanefijskih propisa ne slažu se sa propisima šafija. Prema šijama imamijama, imamet je položaj savršenog čovjeka. Poput poslanstva uspostavljan je od strane Uzvišenog Boga radi upućivanja ljudi. Šije vjeruju da je Bog naredio Svome Poslaniku (s.a.v.a.) da imenuje Alija ibn Ebu Taliba (a.s.) za svoga nasljednika, kako bi se nakon

poslanstva nastavilo širenje islama. Časni Poslanik (s.a.v.a.) je znao da će ovo naimenovanje izazvati nezadovoljstvo među ljudima. Mnogi su mislili da je do toga došlo čisto zbog bratske ljubavi ili pretjerane naklonosti Poslanika (s.a.v.a.) prema svom zetu.

Očigledno je da još od samog početka islama pa do današnjih dana muslimani nisu u potpunosti slijedili upute Božijeg Poslanika (s.a.v.a.). Bog je u kur'anu sasvim jasno kazao: *„O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje, jer ako to ne učiniš, kao da nisi ni dostavio poslanicu!“* Tako je Časni Poslanik (s.a.v.a.) na posljednjem hadžu sakupio ljude na Gadir Humu i obratio im se: „Zar ja nisam bolji od svih prisutnih vjernika ovdje?“ Svi su u glas odgovorili: „Naravno, Božiji Poslaniče. Ti si bolji od sviju nas.“ Nakon ovog svjedočenja Poslanik je rekao: „Kome god sam ja vođa (*mevla*) i Ali mu je vođa (*mevla*)...“ Poslanik je u raznim drugim prilikama govorio o imametu, nekada indirektno, a nekada sasvim direktno. Tako je izvršio svoju dužnost i sproveo Božiju volju. No, čim je ispustio dušu, neki su muslimani pokušali sakriti postojanje imameta. Pogrešno su tumačili Poslanikove izjave i putem vlastitog nahođenja počeli mijenjati vjerske propise.

Međutim, Ali (a.s.) i njegova grupa koja je obuhvatala visoko cijenjene ashabe, izdvojili su se od ove sebične borbe za vlašću i odbili dati zakletvu na vjernost halifama.

Amir el-mu'minin je neko vrijeme šutio radi islamskog jedinstva, ali kad je Muavija pokušao da preotme islamsku vlast raznim smutnjama, Amir el-mu'minin se digao protiv njega. Podržati Muaviju i tolerisati njegovu pogrešnu politiku bio bi smrtni otrov za islam, pa je prioritetna dužnost hazreti Alija (a.s.) bila da zaštiti božiju vjeru.

Imamije su sljedbenici Alija (a.s.). Onima koji Alija (a.s.) smatraju prijateljem, oni su prijatelji, dok su onima koji ga smatrali neprijateljem, oni su neprijatelji. Ovo ubjeđenje zasnovano je na riječima Božijeg Poslanika

(a.s.): „Bože, budi prijatelj onima koji vole Alija (a.s.) i neprijatelj njegovim neprijateljima.“

Šije imamije vjeruju da Bog nikada ne ostavlja svijet bez poslanika ili imama, bilo da je on prisutan ili skriven. Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je izričitom naredbom Alija Murtezu (a.s.) učinio svojim nasljednikom. Ali (a.s.) je svojim nasljednikom učinio sina Hasana (a.s.), a Imam Hasan (a.s.) svoga brata Husejna (a.s.). Tako su Imami naslijeđivali jedan drugog sve do jedanaestog Imama Hasana Askerija kojeg je naslijedio njegov sin dvanaesti Imam, Imam vremena, Iščekivani, Božiji povjerenik. Ovo vjerovanje nije šitska inovacija nego Božije djelo koje je počelo s Ademom (a.s.) i nastavilo se sve do posljednjeg Poslanika (s.a.v.a.).

Istaknuti učenjaci napisali su brojna djela o ovoj temi. Navešćemo samo neka imena iz ranijeg perioda islama koji su pisali o temi vasijeta (nasljedstva).

1. Hišam ibn Hakam
2. Husein ibn Said
3. Ali ibn Miskin
4. Ali ibn Mugira
5. Ali ibn Husein ibn Fadl
6. Ibrahim ibn Muhamed ibn Said
7. Ahmed ibn Muhamed Halid el-Barki autor autor *el-Mahasina*
8. Veliki historičar Abdu 'l-Aziz ibn Jahja el-Džudi.

Većina ovih autora pripada prvom i drugom stoljeću P.H., ali su i autori trećeg hidžretskog stoljeća napisali brojna djela:

1. Jahja ibn Mustafad
2. Muhamed ibn Ahmed Sabuni
3. Ali ibn Ra'ab
4. Muhamed ibn Hasan ibn Faruk
5. Dobro poznati historičar Ali ibn el-Husein el-Masudi, autor *Murudž ed-Deheb*-a
6. Šejh et-Taifa Muhamed ibn el-Hasan et-Tusi

7. Muhamed ibn Ali Šalmagani
8. Musa ibn Hasan ibn Amir

El-Masudid je u svojoj poznatoj knjizi *'Ihtibatu 'l-vasija'* napisao: „Svaki poslanik imao je dvanaest nasljednika." Također je naveo sva njihova imena i njihove kratke biografije. Na kraju knjige detaljnije je pisao o dvanaestorici ehlibejtskih Imama.

Šije su bile meta napada kako od strane muslimana tako i nemuslimana kada je u pitanju postojanje Dvanaestog imama. Stoga ćemo ukratko objasniti ovo vjerovanje radi onih koji prigovaraju da šije vjeruju u besmislice i koještarije. Ispitamo li stavove ovih kritičara vidjećemo da su zasnovani na prilično naivnim sumnjama. Prva od njih je – kako neko može živjeti duže od hiljadu godina, a druga – kakva je korist od skrivenog Imama ili – kakva je korist od skrivenog Imama čije je i postojanje i nepostojanje jedno te isto. Što se tiče prve sumnje, čitaocu bismo skrenuli pažnju na život poslanika Nuha. Prema Kur'anu poslanik Nuh je devetstopedeset godina svoj narod pozivao Bogu. Prema nekoj ulemi živio je barem hiljadu i šest stotina godina, dok drugi idu tako daleko da tvrde da je živio tri hiljade godina. Većina stručnjaka za hadis također potvrđuje dugovječnost i drugih osoba pored Nuha (a.s.). Veliki alim en-Nevevi u svojoj knjizi *'Tehdibu 'l-Esma'* piše: „Iako među ulemom postoji razlika u mišljenju u vezi starosti i poslanstva hazrerti Hidra (a.s.), većina priznaje da je Hidr još uvijek među nama prisutan. Sufije, pak, jednoglasno tvrde da je još živ, a zabilježene su i poznate mnoge priče o njegovim susretima s ljudima, kao i o tome šta je tada bilo rečeno."Šejh Ebu Omer ibn Salah piše u svojoj „*Fetavi*": 'Većina uleme se slaže da je hazreti Hidr živ, ali neki stručnjaci za hadis to ne prihvataju.' Sjećam se da je u jednoj drugoj knjizi Šejh Ebu Omer napisao (a Zemehšari je to isto napisao u svom *Rebiu 'l-ebrar*-u) da su svi muslimani saglasni u mišljenju

da su četiri poslanika (a.s.) još uvijek živa. Dvojica su na nebu, i to Isa (a.s.) i Idris (a.s.), a dvojica na zemlji i to Hidr i Elijas. Hazreti Hidr je rođen u vrijeme poslanika Ibrahima Halilullaha (a.s.). Dakle, imamo jasan dokaz o postojanju osoba koje su živjele stotinama godina. Alame Sejid Murtaza u svom *'Amali'*-ju pisao je o dugovječnim ljudima, a Šejh es-Saduk u svom *'Kemal ed-Din*-u' dao je još dužu listu dugovječnih. Čak i danas se mogu naći osobe koje žive stotrideset pa i više godina.

Postavimo logično pitanje: Ako je moguće da nečiji životni vijek bude iznad granice uobičajenog, na primjer stotrideset godina, da li je onda moguće da u posebnim uslovima življenja čovjek može doživjeti hiljaditu? Da li je tako nešto čudno kada se radi o poslanicima i evlijama?

Ako prelistamo stranice starih izdanja „*Medžallatu 'l-Muktatif*“, otkrićemo da su pune članaka zapadnjačkih naučnika koji su dokazali da čovjek teorijski na ovom svijetu može živjeti vječno. Neki njihovi mislioci čak izjavljuju: 'Da Ibn Muldžimov mač nije udario Alija ibn Abu Taliba (a.s.) on bi vječno živio. Prihvatamo ovu pretpostavku, jer su Časnog Imama krasile savršene vrline i vodio je besprijekorno zdrav način života.

Što se tiče drugog prigovora, pitamo se mora li musliman biti upoznat sa svakom Božijom voljom i namjerom? Je li neophodno znati sve tajne ovoga svijeta i vjerskih naredbi? Prije nego što odgovorimo na to pitanje razmislimo pažljivo da li se možda iza neke, naizgled nerazumljive Božije naredbe, krije neka druga tajna. Npr od samog kamena čovjek nema ni neke koristi ni štete. Ipak, mi ljubimo Hadžeru 'l-Asvad (crni kamen Kabe). Možemo se pitati, kakva mudrost se iza toga krije.

U akšam namazu se klanjaju tri rekata, u jaciji četiri. Sabah ima samo dva rekata. Kakva je svrha ovih razlika?

Moramo biti svjesni da postoji veliki broj pitanja na koja ni meleci ni Poslanik nemaju odgovor. U vezi Sudnjeg dana Uzvišeni Bog u Kur'anu kaže: „*Samo Allah*

zna kad će Smak svijeta nastupiti, Samo On spušta kišu...“. Pored ovoga još je mnogo toga od nas sakriveno, a razlog nam je nepoznat. Možemo navesti primjer *'ismu 'l-azam'*-a (najvećeg imena) i *'lejletu 'l-kadr'*-a (noć kadra). Dakle, postoje stvari iza kojih se krije Božija mudrost i čije značenje nije jasno, ali smo mi kao muslimani dužni u njih vjerovati i pokoravati se onom što nam je naređeno.

Ako je nešto potvrđeno autentičnom predajom od Božijeg Poslanika (s.a.v.a.), ili njegovih bezgriješnih imama, mi to moramo prihvatiti. Nemamo drugog izbora. Raspravljeti o tome kakva mudrost stoji iza svake obaveze i tražiti razlog za sve bilo bi uzalud. Trudili smo se koliko smo mogli da u ovoj brošuri izostavimo takve rasprave i dokaze. Već postoje obimna djela u kojima su ovakva pitanja detaljno objašnjena. Pitanju koje se tiče 'Kaima el-Muhameda, danas prisutnog i živog potomka Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) prilazimo na isti način. Veliki je broje autentičnih predaja koje govore o *'qijam*-u' el-Mehdija (dolaska dvanaestog Imama) u knjigama i sunija i šija.

Iako prihvatamo činjenicu da Bog najbolje zna kakva se mudrost krije iza skrivenosti Imama Mehdija, naglasili bismo da je u odgovorima na pitanja o šiizmu već ponuđeno nekoliko racionalnih dokaza. Potrebno je imati na umu činjenicu da je prisutnost Imama neophodna u svakom vremenu. Svijet ne može opstati bez Bogom određenog vođe. Njegovo postojanje i autoritet za čovječanstvo su blagoslov. Stoga je pitanje oko skrivene mudrosti iza ovog Božijeg djela neispravno (blagoslov nije nešto što mora biti potvrđeno razumom) i prihvatanje *'gajbeta'* (skrivenosti) obavezna je dužnost svakog muslimana.

Adl (Božija pravda)

Uzvišeni Bog nije ni prema kome nepravedan, niti čini bilo šta što bi čovjekova iskonska priroda mogla smatrati

lošim. To se zove *'adl* (pravda). Pravednost je jedan od Božijih atributa. Ona je bitna i suštinska kao i svi ostali Njegovi atributi. Vjerovanje ašarija se znatno razlikuje od vjerovanja imamija i mu'tezilija (i imamije i mu'tezilije se zovu još i adlije). Ašarije odbacuju 'dobro i loše' kao racionalne koncepte i smatraju da je 'dobro' ono što vjera smatra dobrim i 'loše' ono što je prema vjerskom zakonu loše. Božije znanje i priznavanje poslanika smatraju nečim što je izvan dometa intelekta. Čuda prihvataju po nalogu religije potpuno odbacujući ono što nalaže mudrost.

Adlije, (tj imamije i mu'tezilije) smatraju da je islam u skladu s razumom. Razum neka djela ocjenjuje dobrim, a neka lošim i razum je također taj koji se protivi pripisivanju Bogu bilo kojeg lošeg djela. On je Najmudriji i loše djelo bi bilo u suprotnosti s Njegovom mudrošću. Kazniti pokornu osobu bilo bi nepravedno, a nepravda je loše djelo. Razum nam govori da Tvorac ovoga svijeta ne bi mogao nepravedno kazniti pokornog muslimana, jer bi to bilo loše djelo.

Imamijska škola pridaje posebnu pažnju pitanju 'adla' i uključuje ga u osnovne postulate vjere. (Napomenimo ovdje da ašarije ne poriču pravdu. Oni vjeruju da što god Bog učini ne može povrijediti pravdu i dobro. Oni smatraju da je čovjekov razum slab i da ne može ocijeniti da li je nešto primjereno Bogu ili nije.) Imamije jasno kažu da je mudrost najbolji kriterij za određivanje dobrog i lošeg. I upravo na osnovu tog kriterija zaključujemo da Najsavršenije biće (Bog) mora imati sve dobre atribute i biti čisto od svakog nedostatka.

Na osnovu ovakvog stava o dobrom i lošem, i vjere u Božiju pravednost, formirana su još neka vjerovanja: pojama *'lutfa'* (sveopće Božije dobročinstvo i blagoslov), vjerovanje da je dužnost muslimana da zahvaljuje Bogu koji mu je sve dao. Pojam *'džebra'* i *'ihtijara'* (prisliljenost čovjeka od strane Boga i sloboda čovjeka da čini ono što želi) usko su povezani sa pojmovima dobra i zla. Sudbina

i slobodna volja su oduvjek bili predmet rasprava u svakoj filozofiji i religiji. Ašarije vjeruju u džebr, dok mu'tezilije i imamije smatraju da je svaki čovjek slobodan i neovisan, da čini sve svojevoljno i djeluje na osnovu slobodne volje. Poput jastva, sposobnost volje je takođeer Božiji dar. Tvorac univerzuma stvorio je ljude i dao im slobodnu volju; vrhovna uprava je jedino Božija, ali je u svakodnevnom djelovanju i govoru čovjek prilično neovisan. Bog nikoga ni na šta ne prisiljava niti u nečemu sprječava. Sinovi Ademovi čine ono što žele. Iz tog razloga razum zahtjeva kažnjavanje prijestupa i nagrađivanje ili pohvalu za učinjeno dobro djelo.

Ako ne slijedimo ovo osnovno pravilo nagrade i kazne, slanje poslanika, objava Knjiga, džennet i džehennem na onom svijetu postaju besmisleni.

Na žalost, nemamo više prostora za dalju raspravu u ograničenim okvirima ove knjige. Čitaocu preporučujemo prvi dio naše knjige *'ed-Din ve 'l-islam'*.

Ukratko, imamije vjeruju da je Bog 'adil' (pravedan) i da čovjek ima slobodnu volju.

Me'ad (Sudnji dan)

Kao i svi ostali muslimani, i šije vjeruju da će Bog sve ljude proživjeti radi obračuna, nagrade i kazne na Sudnjem danu. Me'ad uključuje pojavljivanje svih ljudi pred njihovim Gospodarom u potpuno istom ljudskom obliku kojeg su imali na zemlji. Nije nužno da se zna na koji način će se odigrati taj povratak. Dovoljno je reći da je sve ono što je rečeno o obračunu u Božijoj Knjizi i autentičnim predajama dio našeg vjerovanja, vjerovanja u džennet i džehennem, udobnost ili bol u berzahu, mizan, sirat, el-e'raaf (mjesto između dženneta i džehennema) i kitabu 'l-a'mal (knjigu djela) u kojoj će biti zapisana sva djela učinjena u toku života. Šije, dakle, vjeruju da će svako biti nagrađen ili kažnjen u skladu sa svojim djelima. Dobra će

djela biti nagrađena, a loša kažnjena. Bog u Kur'anu kaže: „*Onaj ko bude uradio koliko trun dobra - vidjeće ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjeće ga.“* (99:7,8)

TREĆI DIO: ŠIJA – Božanski životni kodeks

Šije imamije vjeruju da u islamu postoji propis za svaku situaciju u životu. Božanski zakon nije zanemario ni 'dijat' (novčanu naknadu) za najmanju povredu. Ne postoji djelo *'mukellefa'* (razumne odrasle osobe) koje nije u okvirima sljedećih odrednica: *'vadžib'* (obavezno), *'haram'* (zabranjeno), *'mustehab'* (preporučeno), *'mekruh'* (nepoželjno) i *'mubah'* (dozvoljeno). Radilo se o međusobnim transakcijama, trgovini, braku ili obećanju i datoj riječi, vjerski kodeks će nam zasigurno pružiti uputu da li se radi o nečemu dobrom ili lošem.

Ličnost Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) bila je otjelovljenje svih božanskih naredbi. Bog je te naredbe prenio svome posljednjem Poslaniku (s.a.va.) putem *'vahja'* (objave preko Džibrila) ili *'ilhama'* (božije inspiracije). Časni Poslanik (s.a.v.a.) ih je, u skladu sa datim okolnostima, prenosio ljudima, posebno najbliskijim drugovima, koji bi ih kasnije širili među drugima. No bilo je i propisa koji nisu odgovarali tadašnjem vremenu ili u vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) za njima nije bilo potrebe (a moguće je da se tada nisu mogli širiti i objavljivati iz samo Bogu poznatih razloga). Dakle, neka pravila su bila poznata, dok su druga ostala skrivena. Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je te tajne naredbe povjerio (Bogom određenim) povjerenicima. Poslije ih je svaki *'vasi'* (nasljednik) prenosio svome nasljedniku, kako bi se oni u skladu s potrebama vremena mogli javno objaviti.

Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je podučavao koliko god su mu okolnosti to dozvoljavale i koliko su njegovi drugovi mogli razumjeti. Svaki je to znanje usvajao u skladu sa svojim kapacitetom. Dešavalo se da su neki ashabi upute

oko nekih pitanja tumačili pozitivno, a drugi su to isto razumijevali u negativnom kontekstu.

Ako se upitamo šta je bio uzrok tih različitih stavova, vidjećemo da su postojale izvjesne razlike oko naizgled istih pitanja i da je svako od njih imalo poseban aspekt po kojem se razlikovalo od drugih. Oni koji su bili prisutni i prenijeli šta se u datom momentu dogodilo, ili nisu obraćali pažnju na pojedinosti, ili ako i jesu, nisu pomenuli taj poseban aspekt. Zbog netačnog opisa okolnosti, neke predaje se mogu učiniti kontradiktornim, ali se u stvari svaka od njih odnosi na posebne okolnosti. Ta netačnost uzrokovala je teškoće u prepoznavanju pravog značenja određene upute Božijeg Poslanika (s.a.v.a.). Zbog toga su ahabi koji su imali tu čast da budu najbliži Poslaniku (s.a.v.a.) podržali idžtihad. Prepoznali su neophodnost detaljnog proučavanja teksta hadisa i situacije u kojoj se dogodio. Ispituju se različiti aspekti hadisa, jer je prividno značenje predaje često drugačije od stvarnog. Kao što smo ranije kazali do ovih razlika je većinom došlo zbog grešaka u prepisivanju ili nedostataka samih prenosilaca. Pravedni i povjerljivi drugovi Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) također su prenosili hadise i ponekad su njegove riječi citirali tačno onako kako su ih čuli, dok su ponekad umjesto teksta hadisa navodili uputu ili naredbu izvedenu iz određenog hadisa. U prvom slučaju imaju ulogu prenosioca hadisa, a u drugom učenjaka koji daje svoje mišljenje o značenju hadisa. Učenjake koji imaju sposobnost da daju svoje mišljenje o značenju hadisa zovemo mudžtehidi. Muslimani koji nemaju sposobnost da sami izvode ovakve zaključke, slijede mudžtehida i zovu se mukalidi. Djelovanje prema zaključcima mudžtehida zove se 'taklid'.

Nakon što smo detaljno razmotrili ovo pitanje zaključujemo da su za vrijeme Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) vrata idžtihada bila otvorena, i sami Poslanikovi drugovi su djelovali na osnovu toga. Naravno, tada idžtihad nije

bio rasprostranjen i praktikovan kao danas, jer su ljudi mogli pitati direktno Poslanika (s.a.v.a.) o onome o čemu nisu bili sigurni.

Kako je vrijeme prolazilo Arapi su sve više stupali u kontakte s nearapima, te je dolazilo do poteškoća u razumijevanju arapskog jezika. Uvećao se broj hadisa i predaja. Među njima je bilo mnogo sumnjivih i fabrikovanih. Nije više bilo lako utvrditi ispravnost vjerskih propisa. Stoga 'idžtihad' jača i usavršava se način analize hadisa: učenjaci počinju razlikovati ispravne od neispravnih. Praktikuje se princip prioriteta nakon detaljnog ispitivanja dvaju kontradiktornih hadisa. Kod imamija je ovaj blagoslov idžtihada još uvijek prisutan.

Ljude možemo podijeliti u dvije grupe s obzirom na to da li posjeduju znanje ili ne. Oni koji ne znaju traže pomoć od onih koji znaju. Slično je i u svijetu religije gdje također postoje dvije grupe: učeni mudžtehid i onaj koji ga slijede – mukalid. U principu, mukalid se obraća mudžtehidu u vezi pitanja o kojima nema znanja. Kao i svi drugi muslimani, tako i šije vjeruju da su sve vjerske naredbe zasnovane na 'kitabu (Kur'anu) i sunetu (govori, praksa i odobrenja Poslanika, a u šitskom islamu i Imama). Uz to dodaju *'aql'* (intelektualno rasuđivanje) i *'idžma'* (konsenzus mišljenja). Imamije se ne slažu s drugim školama oko sljedećih pitanja:

Prvo, šije nikada ne koriste i ne djeluju prema *'kijasu'* (zaključivanju na osnovu analogije i razumne pretpostavke) jer su Imami u mnogim prilikama kazali, ako bi u vjeri bila dozvoljena pretpostavka, religijsko ustrojstvo bi se potpuno urušilo. Detaljno bismo objasnili sve loše posljedice analogije da cilj ove knjige nije jedino navesti osnove šitskog vjerovanja.

Drugo, ako je predaja od Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) došla preko Ehli bejta (a.s.) onda je sugurno pouzdana. U suprotnom, ne prihvata se bez provjere. Neautentični hadisi, koje su prenijele osobe poput Ebu Hurejre,

Semraha ibn Džunduba, Mervana ibn Hakama, Imrana ibn Hatana el-Hardžija i Amra ibn Asa na primjer, za nas nemaju vrijednosti. Čak ih i neka sunitska ulema strogo osuđuje i otkriva da se iza prenošenja lažnih hadisa kriju sebični i politički motivi.

Treće, kao što smo vidjeli, vrata 'idžtihada' su još uvijek otvorena i tako će zauvijek ostati. No, za većinsku zajednicu muslimana nije tako. Kada i zašto je ta praksa kod njih prekinuta, ne može odgovoriti čak ni njihova ulema.

Pored ove tri, sve ostale razlike tiču se prakse.

Za onoga koji je putem razuma i logike u stanju izvesti zaključke koristeći islamske izvore, kažemo da je dostigao stepen idžtihada. No mudžtehid mora posjedovati i druge kvalitete da bismo prihvatili ono što kaže u vezi božanskog kodeksa kojeg treba slijediti. Najvažnija osobina koju treba imati jeste adalet (pravednost). Adalet se odnosi na onu osobinu duše pomoću koje je čovjek u stanju da se uzdrži od čulnih želja i sposoban je donijeti sud u vezi pravilnog obavljanja obaveznih radnji. Drugim riječima, pravedna osoba je uvijek u stanju svijesti o Bogu. To stanje ima različite nivoe, od kojih je najveći 'ismah' (bezgriješnost) kojeg posjeduju Imami.

Postoje i pitanja koja se odnose na sigurno znanje o obavezama za koja nema ni 'taklida' ni idžtihada', kao što je obaveza da se posti i klanja. Osnove vjere su također van sfere taklida, jer se tiču ličnog istraživanja svake odrasle osobe. To traganje za istinom i prepoznavanje temeljnih islamskih postulata ovisi o zrelosti, razumijevanju i shvatanju svakog pojedinca i ne može biti prepušteno mišljenu drugih. Sva ostala pitanja koja se tiču prakse spadaju u okvire 'idžtihada' i 'taklida'. I zaista je svako čovjekovo djelo obuhvaćeno vjerskim zakonom. Stoga je poznavanje odgovarajućeg zakona za svaki čin veoma važno. Postoje samo dva načina da bi čovjek stekao to znanje. To su taklid ili idžtihad. Moramo zapamtiti da

je svaki musliman obavezan da koristi jedan od ova dva načina. U suprotnom neće se dobro provesti na Sudnjem danu.

Djela muslimana možemo podijeliti na sljedeći način:

a) Neka djela se tiču Boga i njegovih robova. To su djela ibadeta (djela služenja ili robovanja). Njihova ispravnost ovisi o namjeri osobe da se približi Bogu. Ibadet može biti fizički, kao što je salat (klanjanje), sawm (post) i hadž (hodočašće u Meku), ili finansijski kao što je hums (davanje jedne petine određenih proizvoda kao npr: ratnog plijena, blaga, mineralnih sirovina), zekat, kefara (otkup).

b) Neka djela se tiču pojedinca i njegovih odnosa sa društvom. Njih možemo podijeliti na one koje se tiču sporazuma između dvije osobe (kao što su međusobne transakcije i brak) i druge koje se odnose na odluku samo jedne osobe (kao na primjer 'nazr' (zavjet) i 'itq' (oslobađanje roba).

c) Neka djela su čisto lična i individualna, kao na primjer jedenje, pijenje i odjeća koju osoba odabere da nosi.

Fikh (islamski vjerozakon)

Fikh se bavi svim naredbama i Božijim zapovijedima koje regulišu prethodno pomenute radnje. Šest je najvažnijih radnji ibadeta: dvije su čisto fizičke (namaz i post), dvije finansijske (hums i zekat) i dvije su zajedničke za svaku kategoriju (hadž i džihad). Uzvišeni Bog kaže: *„Borite se imecima svojim i životima svojim.“ (džihadu bi emvalikum ve enfusikum).* I na kraju 'kafara' koja je posebna vrsta otkupa za određene prijestupe.

Namaz

Kao i svi muslimani i šije namaz smatraju jednim od stubova vjere. Namaz je sredstvo približavanja roba njegovom Gospodaru. Onaj ko ne obavlja namaz prekida vezu s Bogom. Zato predaja od Ehli Bejta kaže da čovjek propuštanjem samo jednog ili dva namaza dolazi u stanje koje graniči s nevjerstvom. Prema vjerskom zakonu namaz ima veliku važnost. S njim se ne može porediti ni jedan drugi čin obredoslovlja. Imamije vjeruju da je veliki grješnik onaj ko ne obavlja namaz i on se jako malo cijeni u islamskom društvu. On nije ni povjerljiv ni vjerodostojan. Čak ga je dozvoljeno kritikovati i u njegovom odsustvu. Pravila koja se tiču namaza vrlo su striktna. Imamo sljedeće vrste namaza:

1. Pet dnevnih namaza
2. Džuma namaz (namaz petkom)
3. Namaz ajet (klanja se povodom pomračenja sunca ili mjeseca, zemljotresa ili bilo koje prirodne pojave koja u čovjeku izaziva strah).
4. Bajram namazi (ramazanski i kurbanski)
5. Namaz tavaf (nakon obilaženja oko Kabe)

Uz ove, odrasla osoba može sebi određene namaze učiniti obaveznim, tako što će obećati Bogu ili se zakleti da će pod određenim uvjetima klanjati određeni broj namaza. Svi ostali namazi se smatraju nafilama (dobrovoljnim). Najvažnije nafile su one koje se klanjaju uz pet obaveznih namaza. Broj rekata dobrovoljnih dnevnih namaza je dvostruko veći od broja obaveznih rekata (tj tridesetčetiri). Ukupan broj rekata dobrovoljnih i obaveznih dnevnih namaza iznosi pedeset i jedan.

Sjetimo se sada zanimljivog događaja kojeg je Ragib Isfahani zabilježio u svojoj knjizi *'el-Muhadirat'*. U vrijeme Ahmed ibn Abdu 'l-Aziza, u Isfahanu je živio

čovjek po imenu Kanani. Ahmed je želio naučiti način obavljanja namaza i osnove šitskog vjerovanja od Kananija. Jednog dana Ahmedova majka naiđe za vrijeme časa i reče Kananiju: O učitelju, ti mi od sina napravi rafidiju! (rafidija –vatreni šija). Kanani joj odmah odvrati: 'Svašta, ženo! Rafidije klanjaju pedeset i jedan rekat dnevno, a tvoj sin ne klanja ni jedan. Kako onda može biti rafidija?'

Nafile u mjesecu ramazanu od velike su važnosti i blagoslovljen je onaj ko ih klanja. Ima ih ukupno hiljadu. Naša braća suniti također klanjaju ove nafile, ali u džematu i zovu ih teravija. Šije smatraju da se ove nafile ne mogu klanjati u džematu, jer je samo džuma namaz obavezan da se klanja u džematu. Za više detalja čitalac ima na raspolaganju desetine hiljada knjiga u kojima su razrađeni i objašnjeni detalji oko obavljanja obaveznih ili preporučenih namaza, kao i brojne dove koje se uče uz svaki od njih.

Prema vjerskom zakonu, ispravnost namaza ovisi o tri stvari. Prvo, postoje određeni uslovi koji moraju biti ispunjeni prije obavljanja namaza, iako nisu dio samog namaza. Ti su uslovi toliko važni da bez njih namaz postaje neispravan. Ima ih šest: 1) taharet (osoba mora biti ritualno čista) 2) vrijeme (svaki obavezni i većina preporučenih namaza moraju se obaviti u određeno vrijeme) 3) kibla (klanjač mora biti okrenut prema kibli). 4) propisna odjeća 5) nijet (klanjač mora imati namjeru da obavi određeni namaz) 6) mjesto (mora biti dozvoljeno, a mjesto sedžde mora biti ritualno čisto).

Drugo, sastavni dijelovi namaza su ili fundamentalni, a time i apsolutno obavezni ili pak to nisu. Četiri su obavezne radnje u namazu: 1) tekbiretu 'l-ihram (početno izgovaranje 'allahu ekber') 2) kijam (stajanje u toku namaza) 3) ruku (pregibanje) i 4) sedžda. Postoje još četiri obavezna uslova koja, ako se nenamjerno ne ispune, ne čine namaz neispravnim: 1) kiraet (učenje sure el-Hamd i

druge cijele sure) 2) zikr, 3) tešahud i 4) selami. Klanjač mora stajati mirno i tokom cijelog namaza biti svjestan Boga. Ezan i ikamet prije početka namaza se strogo preporučuju (gotovo da su obavezni).

Namaz čini neispravnim: gubljenje abdesta, okretanje leđima od kible i pretjerani pokreti. Bilo koja radnja koja se ne smatra osnovnim dijelom namaza kao što su pričanje, smijanje, plakanje, gledanje desno ili lijevo, jedenje ili pijenje, ako se urade namjerno namaz čine neispravnim.

Da bismo se očistili i pripremili za neki vid ibadeta (kao što je namaz), moramo uzeti abdest ili gusul. U slučaju nedostatka vode ili iz nekog drugog razloga kao što je bolest, nepodnošljiva hladnoća, nedostatak vremena, kada nije moguće uzeti abdest ili gusul, zamjena za njih je tejemum. (Kur'an ukazuje na ovaj metod čišćenja: *fe tejemmemu sa'iden tajjiben* – učini tejemum na čistoj zemlji) Pravni stručnjaci i leksikografi različito tumače riječ 'sa'id'. Neki kažu da to samo znači prašina, dok drugi tvrde da se to odnosi na sve vrste tla (uključujući pijesak, dijelove stijena, kamenje i mineralne materije). Opis namaza ograničili smo na minimum. Detaljnija objašnjenja mogu se naći u mnogim drugim radovima.

Post

Šije vjeruju da je post stub islamskog vjerozakona. Postoje četiri vrste posta: *vadžib* (obavezni), *mustehab* (preporučeni), *haram* (zabranjeni) ili *mekruh* (nepoželjni). Post koji je po šerijatu obavezan jeste post u mjesecu ramazanu. Druge vrste posta postaju obavezne iz određenih razloga, kao npr kafara post, 'bedel' (umjesto klanja kurbana), umjesto druge osobe, nazr (obećanje Bogu). Post u mjesecu redžebu i šabanu je preporučen, kao i brojni drugi koje ne možemo pominjati u ovoj kratkoj brošuri. Postiti na dva bajrama i *'ejjaame et-tešriiq'* (tri

dana nakon hadža za vrijeme boravka na Mini) je zabranjeno. Ne preporučuje se postiti na dan ašure i arefata (za mnoge šijiske učenjake post na dan ašure nije poželjan).

Detalji koji se odnose na uslove posta i sami post kao i edebi i učenja koji se uz njega praktikuju mogu se naći u brojnim knjigama koje obrađuju ovu temu. Šije pridaju izuzetnu pažnju ramazanskom postu. Mnogi od njih bi radije umrli od gladi i žeđi nego ga napustili.

Zekat

Namaz i post su obredoslovlja fizičke prirode. Zekat je nešto sasvim drugo. Šije smatraju da zekat po važnosti dolazi odmah nakon namaza. Iz nekih predaja od Imama da se zaključiti da je namaz onoga koji ne daje zekat nevažeći. Kao i svi drugi muslimani i imamije smatraju da je zekat obevazan na devet stvari: životinje – kamile, krave i ovce; žitarice – pšenica, ječam, datule, grožđice; novac – zlatne i srebrne kovanice.

Pored toga poželjno je dati zekat na sve druge vrste robe, konje, usjeve itd. Precizni uvjeti i propisi se mogu naći u odgovarajućim pravnim knjigama. Zanimljivo je da su sva pravila vezana za zekat u skladu sa fikhom četiri sunitske škole: hanefi, šafi, maliki i hanbeli. Među onima koji primaju zekat su siromašni i potrebiti, prema riječima Uzvišenog Boga u suri Tevba*: innema 's-sadikaatu li 'l-fukara' ve 'l-mesaakin.*

Zekatu 'l-fitr (porez za siromašne na dan ramazanskog bajrama) obavezan je za svaku odraslu i zdravu osobu koja finanskijski može izdržavati sebe, suprugu, djecu i ostale članove porodice koji o njemu ovise. *Zekatu 'l-fitr* iznosi jedan 'sa' (otprilike tri kilograma) pšenice, ječma ili datula za svakog člana porodice.

Suština zekata je u osnovi ista i za šije i za sunije.

Hums

Hums je druga vrsta poreza koja je obavezna na pet stvari: ratni plijen, bisere i minerale iz mora, blago mineralnih supstanci iskopanih iz zemlje, zakonito zarađen novac izmiješan s nezakonito zarađenim novcem, dobit od poslovanja i zemlju prenijetu sa muslimana na zimiju (kršćana ili jevreja koji žive u muslimanskoj zemlji).

Obaveza davanja humsa temelji se na naredbi Uzvišenog Boga: *„I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku, i rodbini njegovoj, i siročadi, i siromasima, i putnicima namjernicima*... (8:41). Vjerujemo da je hums pravo koje je Uzvišeni Bog posebno rezervisao za Muhamedove (s.a.v.a.) potomke. Pošto im sadaka nije dopuštena (ne mogu primiti zekat), kums im je stoga jedna vrsta nadoknade iz Allahovog obilja.

Hums se dijeli na šest dijelova: tri su za Boga, Poslanika (s.a.v.a.) i njegove bližnje. Preostala tri dijela pripadaju Imamu ako je prisutan. U njegovom odsustvu (tj kada Imam nije dostupan, kao što je to slučaj danas) predaje se njegovom predstavniku, tj mudžtehidu. Hums se koristi da bi se zaštitila vjera i upotpunio plan razvoja muslimanskih naroda. To je njegov stvarni cilj.

Mahmud Alusi u jednom svom brzopletom komentaru u svom tefsiru Kur'ana rekao je: „Danas bi novac od humsa trebalo odložiti u podrum.“ Ovo se odnosi na priče koje kruže među sunitskom braćom da je šitski Imam nestao u nekakvom podrumu. Strogo naglašavamo da okultacija Imama nema nikakve veze s takvim pričama. Šije itna ašeri posjećuju mjesto u Samari, jer je na tom mjestu časni Imam klanjao 'tahadžud' (preporučeni noćni namaz). Na tom mjestu su i njegov otac i djed često klanjali.

Propisi u vezi humsa datiraju još iz vremena Božijeg Poslanika (s.a.v.a.). Poslije njegove smrti (s.a.v.a), muslimanski vladari uskraćivali su pravo na hums porodici Hašim i umjesto toga sakupljali su novac u bejtu 'l-malu (državnu kasu) kako bi sami mogli kontrolisati njegovu upotrebu. Porodica Hašim, koja nije imala pravo na zekat, bila je uskraćena i za hums.

Sam imam Šafi, u svojoj knjizi „Am“ ističe da se potomcima Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) kojima je dodijeljen hums umjesto sadake, ne može dati nikakav vid milostinje niti je oni smiju uzeti, te će onaj ko im je da zaslužiti Božiju kaznu. Uz to dodaje: „Ako budu lišeni prava na hums, to ne znači da će im sadaka i slični oblici milostinje postati dopušteni.“ Uporedo sa oduzimanjem ovog prava od Poslanikovih potomaka, hums se prestaje pominjati u pravnim knjigama većinske muslimanske zajednice, pa nije čudo što i imam Šafi preskače ovu temu u svojoj knjizi o 'fikhu'.

U svim šitskim knjigama 'fikha' humsu se posvećuje posebno poglavlje, baš kao i zekatu. (No moramo priznati da je poznati alim hafiz Ebu Ubejd el-Kasim ibn Selam (preselio 224 P.H.) u svom znamenitom djelu *'Kitab el-emval'* govorio o svim problemima vezanim za hums, uključujući i načine na koji bi ga trebalo trošiti. Sva pitanja koja je obradio u potpunom su skladu sa šitskim vjerovanjem.

Hadž

Prema šijama, hadž (hodočašće u Meku) je jedan od stubova islama. Onaj ko ne obavi ovu dužnost, a u stanju je, umrijeće smrću nekoga čija vjera nije islam. Onaj ko odbije izvršiti ovu Božiju naredbu, približio se granici 'kufra'. Bog u suri Ali Imran govori o takvim osobama*: „A onaj ko neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.“* (3:97)

Hadž je vrsta finansijskog i fizičkog džihada. Zaista bi hadž trebao biti nazvan istinskim džihadom, a džihad istinskim hadžom. Ako pažljivije razmislimo o njihovoj uzajamnoj povezanosti, ovo skriveno značenje postaće očigledno.

Hadž muslimanu postaje obavezan pod sljedećim uslovima: mora biti punoljetan i zdrave pameti; mora imati dovoljno finansijskih sredstava, mora biti zdrav, a put do Meke mora biti otvoren i siguran. Kad se ovi uslovi ispune, hadž postaje vadžib (obavezan). Hadž je dovoljno obaviti jednom u toku života. Postoji nekoliko vrsta hadža:

1. *'Hadž afrad'*. Pominje se u suri Ali Imran : *„Hodočastiti hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti.“* (3:97)

2. *'Hadž Kir'an'*. Pomenut je u sljedećem ajetu: *„Hadž i umru radi Allaha izvršavajte!“* (2:196)

3. *'Hadž temetu'.* Spominje se u sljedećem ajetu: *„Kad budete slobodni obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lako doći.“* (2:196)

Svaki od pomenutih hadževa bio je predmet mnogih istraživanja. Stavovi uleme koji se tiču različitih uslova za svaku vrstu hadža zabilježeni su u pravnim knjigama.

Nakon proučavanja brojnih knjiga sunitske uleme, zaključili smo da je njihovo tumačenja propisa po ovom pitanju veoma slično našem. Naravno, postoje razlike, ali ih nema mnogo.

Šije pridaju veliki značaj i važnost obavljanju ove dužnosti. Čak i onda kada su morali putovati među ljudima žednim njihove krvi i među neprijateljima, nisu marili za opasnost. Bili su tako posvećeni i na stotine hiljada njih žudeći za Mekom hrlili da obave 'tavaf' oko Ka'be.

Nisu klonuli duhom iz straha da će izgubiti život ili imovinu. Osjećaj da moraju ispuniti ovu islamsku obavezu motivisao ih je da ne posustanu. Vrlo često su troškovi hadža za njih bili ogromni. Žalosno je da se, uprkos

očiglednoj odanosti šija Bogu i njegovim naredbama, još uvijek priča da šije nastoje uništiti islam.

Džihad

Džihad je poput kamena temeljaca veličanstvene građevine islama. Da ga nema Božija vjera ne bi bila milost svijetu niti izvor blagodeti za čovječanstvo. Jer džihad podrazumijeva borbu protiv tirana i tiranije i žrtvovanje života i imetka na Božijem putu za očuvanje mira i stabilnosti.

Kod šija postoje dvije vrste džihada: *džihad el-ekber* (veliki džihad) i *džihad el-asgar* (mali džihad).

Sukobljavanje sa unutrašnjim neprijateljem 'nefsom' (sobom) i borba s njegovim negativnim osobinama kao što su neznanje, kukavičluk, tiranija, zavist i oholost jeste veliki džihad. Sam Božiji Poslanik (s.a.v.a.) je rekao: 'Vaš najveći neprijatelj je nefs kojeg ćete naći u vama samima.' *Džihad el-asgar* se odnosi na borbu protiv onih koji se protive pravdi i jednakosti, miru i čovječnosti, te vjeri i istini.

Podsticanje na dobro i odvraćanje od zla

Ovo je jedna od najvažnijih vjerskih obaveza i osnova moralne dužnosti muslimana. To je jedan od najefikasnijih načina pokazivanja istine i stvarne prirode islama i učinkovito je sredstvo protiv nevjerstva i bezboštva.

Svaki narod koji zanemari ovaj sveti zakon osuđen je na propast i biće utočište tiranima i nepravednicima.

Upravo su iz tog razloga, Poslanik (s.a.v.a.) koji je bio učitelj vjerskih propisa i naši bezgriješni Imami koji su ih sačuvali i zaštitili, isticali ogromnu važnost ovog pitanja. U brojnim prilikama su detaljno objašnjavali koristi koje su proizilazile iz izvršavanja i pogubne posljedice zanemarivanja ove obaveze.

Danas smo svjedoci ove istine: potpuno smo napustili podsticanje na dobro i odvraćanje od zla. Možemo se jedino moliti da ne odemo tako daleko da nam dobro postane loše, a loše dobro. *„Svi smo Allahovi i Allahu ćemo se vratiti."* Molimo Boga da nas zaštiti od onih koji pozivaju dobru, ali ga sami ne praktikuju. Neka su od Boga Uzvišenog udaljeni pokvareni učenjaci, govornici i upućivači!

Ovakve molitve su jedino što nam je preostalo. Ove smo se teme samo letimično dotakli, ali onaj ko želi saznati više može odgovore potražiti u brojnim knjigama naše uleme koje datiraju od prvog stoljeća P.H. pa sve do današnjih dana.

Mu'aamelaat (ugovori)

Kod ugovora moraju postojati dva pojedinca ili dvije strane (jedna koja nudi i druga koja prihvata). Ponuda i pristanak su neophodni uslovi. Postoje dvije vrste ugovora: prvu čine čisto finansijske transakcije, (npr. kupovina i prodaja, ugovori jamstva, zajmovi i pokloni), dok su u drugim materijalne vrijednosti od sekundarne važnosti, jer je stvarni cilj ugovora dviju strana rukovođenje porodičnim životom, muslimanskom zajednicom ili očuvanjem ljudske rase. Bračni ugovor često uključuje novčana sredstva, ali to nije njegov neophodni dio.

Bračni ugovor

Postoje dvije vrste braka: stalni i vremenski. Kako se iz samog naziva da zaključiti, vremenski brak (također poznat i kao mut'ah) je brak na određeni vremenski period oko čega postoji sporazum prije zaključenja bračnog ugovora. Što se tiče prve vrste, stalnog braka, svi se muslimani jednoglasno slažu o njegovoj dopuštenosti.

Drugu vrste braka samo šije smatraju dopuštenim. Svoj stav potkrepljuju kur'anskim ajetom: *„A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose na određeno vrijeme, podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano!“* (4:24) Ovaj problem je tema rasprava još od vremena ashaba (Poslanikovih (s.a.v.a.) drugova), pa sve do današnjih dana. Zbog velike važnosti koja se pridaje ovom pitanju, bilo bi dobro razjasniti neke stvari.

Onaj ko je proveo barem neko vrijeme proučavajući vjerski zakon ne može poreći ispravnost mut'ah braka. Sam ga je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) ozakonio. Mnogi su ga njegovi ashabi praktikovali. Nakon smrti Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) nastavili su s tom praksom. Abdulah ibn Abas, Džabir ibn Abdulah Ensari, Ibn Mesud i Ubej ibn Ka'ab, istaknuti i ugledni ljudi, insistirali su da se održi zakonitost mut'ah braka navodeći kur'anski ajet: *'Femestemtetum, bihi min hunna ilaa edželin musemmen'. („ A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose na određeno vrijeme... “)*. Pomenuti ashabi nisu smatrali da u Kur'anu postoji ikakav nedostatak, budući da su bili njegovi dobri poznavaoci. Samo su htjeli objasniti ovaj ajet kako bi njegovo značenje postalo jasnije. Pošto su ove osobe bile odane Poslaniku (s.a.v.a.) tokom njegove cijele misije, bili su u prilici da čuju kur'anska objašnjenja direktno od njega. Stoga nisu oklijevali da otkriju pravo značenje ovog ajeta na osnovu onoga što su čuli od Poslanika (s.a.v.a).

Dodali bismo također da se iz predaje, koju je pomenuo ibn Džerir u svom obimnom djelu o komentaru Kur'ana, vidi da je dio *'ilaa edželin musemmen'* (do određenog vremena) ustvari originalni dio ajeta kojeg je objavio Uzvišeni Bog. Ibn Džerir navodi da je Ebu Nasir rekao: 'Kad sam ovaj ajet proučio pred ibn Abasom rekao je: Reci *'ilaa edželin musemmen'*. Rekao sam da ga nisam tako proučio. Na to Abas tri puta reče: Boga mi, ovaj je ajet baš ovako objavljen.'

Jasno je da ugledna osoba poput ibn Abasa nikada ne bi namjerno promijenila kur'anski tekst. Ako je ova predaja tačna, onda je ovaj ashab sigurno mislio da je Uzvišeni Bog objavio značenje ovog ajeta upravo ovako.

Sva ulema smatra da je privremeni brak bio dozvoljen i da su ga praktikovali najbliži drugovi Božijeg Poslanika (s.a.v.a.). Oni koji smatraju da je poslije zabranjen, insistiraju da je Bog svome Poslaniku objavio dalja naređenja koja poništavaju prethodna. Različiti hadisi koji govore o ovom poništavanju imaju oprečna značenja i ne mogu biti pouzdani. Poništavanje izričite naredbe zahtijeva izričit dokaz: neki suniti tvrde da se opoziv dogodio preko suneta, to jest da ga je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) zabranio nakon što ga je proglasio dozvoljenim. Neki, pak, kažu da se promjena u vezi mutah braka dogodila putem Božije Knjige. Među onima koji to tvrde postoje oprečni stavovi: jedni smatraju da je ajet o razvodu taj koji se odnosi na opoziv, a drugi da je to ajet o nasljedstvu.

Nadalje, većina protivnika mut'ah braka smatra da je sljedeći ajet dokaz njegovog ukinuća: *'Illaa 'alaa ezvaadžuhum ev maa meleket ejmaanuhum'*. U ajetu se navode dva razloga zakonitosti braka. Ili je žena nečija supruga ili robinja (kaniiz), i kao što kaže Alusi (sunitski alim): 'Šije ne mogu smatrati robinjom (kaniz) ženu kojom se ožene u vremenskom braku (za koju važe drugačiji zakoni od onih koji se odnose na ženu iz stalnog braka), niti je mogu zvati suprugom, jer ona ne ispunjava uslove supruge, kao što su 'miiraas' (nasljedstvo), 'iddet' (period čekanja), pravo na izdržavanje i razvod.'

Ako analiziramo Alusijevu tvrdnju, zaključićemo da ona nema nikakve osnove. Suprotno onome što on kaže, žena u vremenskom braku ima određena prava supruge. Jedno od njih tiče se nasljedstva. Supruga iz vremenskog braka ima pravo na nasljedstvo (prema nekoj šija ulemi bezuslovno, a prema drugoj pod uslovom da je to pravo

utvrđeno bračnim ugovorom). Ako Alusi tvrdi da je nasljeđivanje obavezan element stalnog braka, onda on ne govori u skladu sa zakonom. Prema islamskom zakonu postoje mnogi slučajevi u kojima zakon o nasljeđivanju postaje nevažeći. Supruga koja je na primjer nevjernica ili je počinila ubistvo, ne prima nasljedstvo. Žena koja se udala za bolesnog čovjeka koji umre prije nego s njom stupi u intimne odnose, lišena je nasljedstva. S druge strane, ako se neko razvede od supruge u vrijeme bolesti i potom umre, čak iako istekne njen *iddet* (propisano minimalno vrijeme prije druge udaje), ona ima pravo na nasljedstvo godinu dana nakon njegove smrti.

Šije vjeruju da je vremenski brak zakonit i smatraju da je nakon okončanja ovog braka idet obavezan.

Izdržavanje supruge je još jedna od diskutabilnih tema. Šije vjeruju da se ni ovo ne može smatrati primarnim pravom supruge. Uzmimo za primjer ženu koja odbija intimni odnos s mužem iako je s njim u braku. Ni jedan fakih takvoj ženi ne bi odobrio pravo na izdržavanje.

U privremenom braku nema razvoda. Nakon što provedu dogovoreno vrijeme zajedno, muž i žena se mogu razići. Onima koji još uvijek poriču zakonitost vremenski ograničenog braka ukazali bismo na to da nije moguće ukinuti mutah brak, jer su relevantni ajeti i sure Mu'minin i sure Mi'radž objavljeni u Meki.

Čak i neka istaknuta sunitska ulema kaže da kur'anski ajeti koji se odnose na mut'ah nisu dokinuti. Zemehšari u svom komentaru el-Keššef prenosi od Ibn Abasa, da je ajet koji se odnosi na mut'ah jedan od neopozivih. Neka ulema je prenijela da je Hakam ibn Ejnija, kad je bio upitan da li je ajet o vremenskom braku opozvan, rekao da nije.

Kao prvo, većina muslimana je ranije priznavala zakonitost mut'ah braka, ali su kasnije počeli tvrditi da je opozvan. Ponekad, kao što smo vidjeli, pokušavaju dokazati da je jedan ajet dokinut drugim, a ponekad, kao što ćemo vidjeti, pokušavaju dokazati dokidanje ajeta

hadisom. Oslanjaju se na hadise u sahih Buhariji i Muslimu, koji govore o tome da je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) zabranio mut'ah kad je zauzeta Meka ili Hajber ili nakon bitke na Avtasu. Ovi hadisi su vrlo diskutabilni. Čak se prenosi od Qadija Ejeda da je neka ulema kazala da je mut'ah ozakonjen drugi put nakon prvog opoziva, nakon čega je ponovo zabranjen. U nekim knjigama je zabilježeno da je mut'ah opozvan prilikom posljednjeg hadža desete godine poslije hidžre. Druge knjige pokazuju da nije bilo tako, nego da je opozvan za vrijeme bitke na Tebuku, devete godine poslije hidžre. Neki tvrde da je mut'ah poništen tokom bitke na Hunejnu u mjesecu ševalu, osme godine poslije hidžre. Neki također tvrde da je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) ozakonio mut'ah prilikom pada Meke, ali ga je ubrzo nakon toga zabranio. Uglavnom, većina sunitske uleme smatra da je mut'ah zabranjen.

Moramo istaći da niko ko ispita vjerodostojnost navedenih hadisa koji su doveli do abrogacije mut'ah braka, ne može dovesti u pitanje kur'anski ajet koji se na njega odnosi. Šta više, hadisi koje je prenijela sunitska ulema toliko su kontradiktorni da je je očito da nisu istiniti.

U sahih Buhariji se prenosi od Ebu Redže koji kaže da je Imran ibn Hasin rekao da se ajet koji se odnosi na mut'ah nalazi u Kur'anu i „mi smo ga praktikovali za života Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i Allah ga nije zabranio u Časnom Kur'anu niti ga je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) za života zabranio. Zabrana mut'ah braka bila je samovoljna odluka jednog čovjeka i kažu da je taj čovjek bio drugi halifa Omer.“ Također se u sahih Muslimu prenosi od Atte da je „jednog dana Džabir ibn Abdillah ibn Ensari došao da obavi umru i ljudi su mu postavljali razna pitanja. Otišli smo da ga posjetimo. Kad je bio upitan za mut'ah brak rekao je. 'Da, praktikovali smo ga u vrijeme Poslanika (s.a.v.a.), a i u vrijeme Ebu Bekra i Omera.'“

U Muslimu se nalazi još jedna predaja od Džabira: „Za vrijeme života Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) praktikovali

smo mut'ah i obično smo u miraz davali šaku datula ili pečenog brašna." Muslim u svom sahihu također prenosi da je Ebu Nudra rekao da je sjedio sa Džabirom ibn Abdillah Ensarijem kad im je prišao neki čovjek i rekao da postoji razlika u mišljenjima u vezi dva mut'ah-a (mut'ah vremenski brak i mut'ah hadž temettu – posebna vrsta hadža) između Ibn Abasa i Ibn Zubejra. Džabir reče: 'Dok je Božiji Poslanik (s.a.v.a.) bio živ, oba smo praktikovali, ali ih je kasnije Omer zabranio, pa to nismo mogli." I zaista ih nisu mogli praktikovati jer bi Omer na smrt kamenovao svakog ko bi bio uhvaćen da praktikuje mut'ah.

Pažljivim proučavanjem poglavlja o braku u Muslimovom sahihu, uočićemo mnoge oprečne izjave. Na jednom mjestu se tvrdi da je došlo do zabrane, dok se na drugom ne daje nikakav dokaz o toj zabrani. Kao primjer takvog hadisa navodimo predaju Džihnija koji kaže: 'Prilikom pada Meke, Božiji Poslanik (s.a.v.a.) nam je lično dozvolio vremenski brak, ali još nismo bili ni napustili to mjesto kad nam ga je zabranio."

Zabrana se ponekad pripisuje Poslaniku (s.a.v.a.), a ponekad hazreti Omeru. Uglavnom, kaže se da je mut'ah bio dozvoljen za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) i i prvog halife. Također se kaže da je hazreti Ali (a.s.) Ibn Abasu u nekoliko navrata zabranio da govori o mut'ah braku, pa je on o tome promijenio mišljenje. Da bismo ovo demantovali navešćemo predaju koja kaže da je jednom prilikom Ibn Zubejr ustao u Meki i kazao: „Ovdje ima nekih ljudi koji su lišeni pameti, baš kao što ih je Bog lišio vida. To su oni koji tvrde da je mut'ah dozvoljen." (Ovo se odnosilo na Ibn Abasa koji je bio oslijepio). Na to je Ibn Abas glasno rekao: „Zašto? Kunem se da se mut'ah praktikovao sve do Alijevog (a.s.) vremena." Ovo jasno pokazuje da Ibn Abas nikada nije promijenio mišljenje i da je čak u vrijeme Ibn Zubejrovog halifata ustao u odbranu svog vjerovanja.

Iznenađujuće je da se zabrana pripisivala čak i Emir el-mu'mininu (a.s.), iako su svi Imami mut'ah brak proglašavali zakonitim. Izjava Imama Alija (a.s.) o tome da Omer nije zabranio mut'ah bilo bi samo nekoliko nesretnika koji bi počinili blud, veoma je poznata. Tabari je također ovu predaju naveo u svom tefsiru. S tim u vezi pouzdano se tvrdi da je Imam Džafer Sadik rekao: „Ne praktikujem taqiju (dobrovoljno skrivanje vjerovanja ili mišljenja pod posebnim uslovima) kad su u pitanju tri stvari: mut'atu 'l-hadž, mut'atu 'n-nisa i el-meš 'ale 'l-hafejn." (Ovo zadnje se odnosi na potiranje preko cipela tokom uzimanja abdesta koje su neki praktikovali) Kontradiktorne predaje sunitskih komentatora analizirane su u skladu s pravnim principima i dokazano je da su pune neistinitih hadisa. Ispravnost mut'ah braka je dokazana i baš kao što je bio zakonit u doba Poslanika (s.a.v.a.), zakonit je i danas.

Hazreti Omer je bio taj koji je zabranio mut'a dok je bio na vlasti. Njegova zabrana bazirana je na ličnoj ocjeni društvenih okolnosti toga vremena, ali to nema nikakve veze s religijom. Prenosi se da je rekao: „Za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) dva mut'a-a su bila dozvoljena, ali ih ja sada zabranjujem i kazniću onoga ko se usprotivi mojoj odluci." Primjećujemo da drugi halifa nezakonitost, odnosno ukidanje mut'a-a nije pripisao Poslaniku (s.a.v.a.), nego sebi. Za kažnjavanje je također on bio odgovoran. Mi samo možemo ponoviti ono što smo pokušali objasniti gore navedenim primjerom: da je mut'a legalan jer je kur'anski propis, sunet Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i praksa njegovih drugova, da se praktikovao za vrijeme Ebu Bekra i prvog perioda Omerovog halifata i da su sve to dokazane činjenice koje su van svake rasprave i diskusije. Knjige historije i hadisa svjedoče činjenici da su za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) istaknuti ashabi i poštovani pripadnici plemena Kurejš praktikovali mut'a. Čak su mnogi časni muslimani rođeni u vremenskom braku.

Ragib Isfahani, slavni sunitski alim, prenosi da je sunitski alim Jahja Ahtam pitao jednog plemića iz Basre koga slijedi po pitanju zakonitosti mut'a-a. Plemić mu je odgovorio: „Omera ibn Hataba." „Kako to" , upitao je Jahja, „on je zakleti neprijatelj mut'a-a". Čovjek je odgovorio: „Jeste, dokazano je da je hazreti Omer jednom s mimbera rekao: 'O ljudi! Bog i Njegov Poslanik rekli su da su dva mut'a-a dozvoljena, ali ih ja sada zabranjujem. I kazniću svakoga ko mi se u tome suprotstavi.' Mi prihvatamo njegovu izjavu, ali ne prihvatamo valjanost njegove zabrane." Sličan hadis je prenio Abdulah ibn Omer. Kraći je i bez prijetnje koju sadrži prethodni: „Za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) bila su dozvoljena dva mut'a-a, a ja ih sada zabranjujem." Neki tvrde da Omer nije htio izmijeniti Allahovu naredbu nego samo donijeti zakon koji je odgovarao društvu toga vremena.

Bilo bi se korisno sada prisjetiti istaknutog djela *'Saraa'ir'* poznatog alima iz šestog stoljeća poslije hidžre Muhameda ibn Idrisa el-Halilija, u kojem autor piše: „Privremeni brak je prema islamskom zakonu dozvoljen. Muslimani vjeruju da za to postoje dokazi u Božijoj Knjizi i sunnetu. Ipak, neki tvrde da je taj zakon opozvan, ali to treba dokazati. 'Aql (sposobnost rasuđivanja koje nam omogućava da shvatimo Božije djelovanje u Njegovoj kreaciji) nam govori da je dozvoljeno svako djelo za koje nemamo straha da će nam uzrokovati štetu na ovom ili budućem svijetu. Ovaj uslov važi i za mut'a. Putem razuma možemo potvrditi njegovu ispravnost. Ako se postavi pitanje koji je dokaz za to, s obzirom na oprečna mišljenja u vezi s njegovom validnosti, odgovor je da je dužnost dokazivanja na onima koji stoje iza mogućnosti njegove štetnosti. Mut'a je bez sumnje bio dozvoljen za vrijeme Poslanika (s.a.v.a.) i tek se kasnije počelo govoriti o njegovoj nezakonitosti i opozivanju. Stoga, dok se ne dokaže da je mut'a nezakonit, nemamo ga pravo poricati.

Kad ispitamo hadis u kojem se kaže da je Poslanik (s.a.v.a.) zabranio mut'a, otkrivamo da takvi hadisi imaju vrlo slab lanac prenosioca i ne mogu se svrstati u pouzdane, niti je opravdano da muslimani prema njima djeluju.

Vratimo se opet na relevantni ajet iz Kur'ana. Objavljen je u vezi žena koje su *mahram* (one koje nije dozvoljeno oženiti zbog krvne srodnosti, itd).

'A ostale su vam dozvoljene, ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. A ženama vašim s kojima ste imali mut'a brak (ar.istemt'atum), podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite.“ (Kur'an, 4:24)

U ovom je ajetu sporna riječ 'istemt'atum' koja ima dva značenja – imati od nečega zadovoljstvo, korist, ili sklopiti ugovor vremenskog braka prema islamskom zakonu. Prvo značenje je doslovno, a drugo je vezano za islamsku terminologiju. Prema principima fikha' ako riječ u Kur'anu ima dvojako značenje – jedno doslovno i drugo koje se koristi isključivo u šerijatskoj terminologiji, onda se mora prihvatiti drugo, dok se doslovno značenje ne može smatrati pouzdanim. Tako se na primjer riječi kao što su 'salat', 'zekat', 'sawm' i 'hadž' trebaju razumjeti u skladu s islamskom terminologijom, a ne doslovno kao što se može naći u rječnicima.

Već smo objasnili da je dobro poznata grupa ashaba vjerovala u zakonitost mut'a braka i da ga je Amir el-mu'minin lično proglasio dozvoljenim. Abdulah ibn Abas je znao voditi rasprave sa Zubejrom na ovu temu i te su rasprave postale široko poznate, pa se o njima govorilo ne samo među običnim svijetom nego su i pjesnici toga vremena sebi dali oduška pominjući ih u svojim stihovima.

Abdulah ibn Me'sud, Mudžahid, Ata'i, Džabir ibn Abdulah el-Ensari, Selman ibn el-Ahva', Ebu Sa'id Hudri, Mugira ibn Šahab, Sa'id ibn Džabir i Ibn Džerih također

su mut'a smatrali dozvoljenim. Svi su ovi ljudi bili povjerljivi i od znanja. Odluku su donijeli nakon pažljivog ispitivanja ovog predmeta.

Ovu smo temu donekle rasvijetlili sa stanovišta religije i historije. Ocijenimo je sada sa moralnog i društvenog stanovišta. Islam je velika milost i blagoslov za cijeli svijet. Njegova poruka je poput božanske pjesme koja se širi s neba po svijetu ljudi, koja je dala i još uvijek daje odgovore onima koji žele da shvate razlog čovjekovog postojanja na zemlji. Naša vjera pristaje svakom dobu, zadovoljava potrebe svih ljudi u svim erama i garantuje uspjeh kako duhovni tako i materijalni. Bog je čovjeku objavio islam ne da mu život učini težim, nego da ga ispuni milošću, da mu smisao i uspostavi red. Stoga je islam najsavršenija religija i posljednji vjerozakon prije kraja svijeta. Ovaj božanski zakon savršeno ukrašava ljudsku kulturu i civilizaciju i nema potrebe za bilo kakvim drugim institucijama i zakonima.

Razmotrimo sada jednu aktivnost koju svaka osoba ponekad mora da poduzme u životu, a to je putovanje. Prema islamskom zakonu tačno se zna kakvo se ponašanje očekuje od muslimana koji je na putu bilo zbog trgovine, hadža ili umre, na primjer.

Ne treba posebno spominjati da je Uzvišeni Bog čovjeka obdario seksualnom željom radi očuvanja ljudske vrste. Nije potrebno spominjati ni to da čovjek na putovanju nije u stanju ispuniti zahtjeve stalnog braka.

I šta bi sada putnik, koji je daleko od svoje kuće na duže vrijeme, trebao da radi? Kako bi se trebao ponašati, naročito ako je mlad i ako ima jake seksualne nagone?

Preostaju mu samo dvije mogućnosti ukoliko mut'a nije dozvoljen: ili da suzbija seksualnu potrebu, ili da se upusti u nedozvoljen odnos. Napominjemo da prekomjerna kontrola ili potiskivanje seksualne želje ponekad može uzrokovati ozbiljne psihičke i mentalne bolesti. Neplodnost je još jedna od mogućih posljedica takve

samokontrole. Takva praksa baš i nije najmudrija. Bog u Kur'anu kaže: *„Allah želi da vam olakša, a ne da vam oteža.“*

Da nas Allah sačuva od poremećene seksualne prakse. Većina dijelova svijeta danas trpi njene posljedice. Kunem se Bogom, kad bi se muslimani ponašali u skladu sa uslovima dozvoljenog mut'a braka (dogovor između dvije strane kojim se utvrđuje rok, vjenčani dar i iddet na primjer) i kad bi iskoristili prednosti tog Božijeg blagoslova, loša djela bi u velikoj mjeri bila iskorijenjena, sačuvana bi bila čast muškaraca i žena, muslimanska zajednica bi brojčano narasla, svijet bi se oslobodio nezakonite djece, a moralne vrijednosti bi ojačale. Za izjavu uglednog člana muslimanske zajednice, Abdulaha ibn Abasa, nema dovoljno riječi hvale: Ibn Atir prenosi da je rekao: „Mut'a je bio blagoslov kojeg je Uzvišeni Bog podario Muhamedovom umetu (mir neka je na njega i njegove potomke) i da nije zabranjen, niko, osim istinski razvratnik, ne bi počinio preljubu (vidjeti 'Nehaja' od Ibn Atira i 'Fa'iq' od Zemehšarija). Uticaj njegovog uzvišenog učitelja Amir el-mu'minina odražava se u ovoj izjavi Ibn Abasa. Činjenica je da je islamski svijet odbacio ovu Božiju milost i kao rezultat toga zaronio je u bestidni nemoral.

Talak (Razvod)

Jasno je da je brak u osnovi jedna posebna zajednica između čovjeka i žene koja spaja dvije različite osobe i čini ih bliskim partnerima. Saradnja i zajedništvo između muža i žene mogli bi se uporediti sa očima i rukama – svaka ruka je drugačija, ali se međusobno nadopunjuju i čine savršen spoj.

U braku su dvije osobe, koje su bile strane jedna drugoj, tako čvrsto povezane i ujedinjene da se od te ne može ni zamisliti čvršća veza. Ona je najbolje opisana u sljedećem

kur'anskom ajetu: *„One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća.“* (2:187) Zaista je ovim ajetom izražena sva suptilnost bračne veze.

Prilikom stupanja u stalni brak dvoje su odlučni da će provesti cijeli život zajedno.

Ipak, može se dogoditi da jedna ili druga strana ne žele više ostati u braku, i tada dolazi do razvoda. U tom slučaju vjerski zakon nalaže ispunjavanje određenih uslova zavisno o kakvom razvodu se radi. Postoje tri vrste razvoda: prvi, ako razvod zatraži muž onda je to *'talak'*; ako ga traži žena, onda je to *'khul'*. I konačno ako razvod žele obje strane onda se radi o *'mubaraat*-u'.

Pošto je islam društvena religija i zasnovana je na jedinstvu i jednosti, njen najveći cilj je ljubav i harmonija. Bilo koji oblik disharmonije, kad je god to moguće, treba izbjegavati. Stoga se u velikom broju hadisa izražava nepoželjnost razvoda, a neki kažu da je razvod jedno od najnepoželjnijih djela koje je Bog dozvolio. Zato je Božiji Poslanik jasno kazao koji su uslovi i ograničenja u vezi sa razvodom, kako bi se takve stvari događale što rjeđe u muslimanskoj zajednici. Među pravilima koja se tiču razvoda je i obavezno prisustvo dva svjedoka. Ako se brak razvede bez prisustva dva pravedna svjedoka, razvod će se smatrati nevažećim. Ovaj uslov je najbolji način za otklanjanje mržnje između muža i žene, jer će dvije pravedne osobe smatrati svojom dužnošću da ponovo uspostave mir i prijateljstvo među supružnicima putem savjetovanja i zagovora prije nego što dođe do razvoda.

Naravno, to neće polučiti uspjeh u svakom slučaju, ali se broj razvoda može svesti na minimum intervencijom ove dvije osobe koje su zbog svoje dobrote i pravednosti poštovane unutar zajednice. Šteta je da naša suni braća ne prihvataju ovaj argument. Oni prisustvo dviju pravednih osoba ne smatraju neophodnim da bi došlo do razvoda. Stoga je među njima broj razvoda u velikom porastu, što je uzrok neugodnosti kod velikog broja ljudi. Nažalost,

mnogi od nas šija, kao i naša suni braća, nisu svjesni mudrosti koja stoji iza vjerskih propisa. Molimo se da se muslimani svim srcem pridržavaju Božijih zakona, da bi se gorčina u njihovim privatnim životima i zbrka koja se raširila u njihovim društvenim odnosima, sveli na minimum.

Važan uslov za razvod je da onaj koji ga traži nije na to prisiljen, da nije u stanju ljutnje ili bilo kojem drugom stanju zbog kojeg je umanjena sposobnost jasnog razmišljanja i donošenja razumne odluke. (Osim toga žena koja je u procesu razvoda, mora da sačeka okončanje mjesečnog pranja i ne treba stupati u intimne odnose naredni mjesec. Ovaj uslov u svakom slučaju pomaže da se odloži i eventualno umanji broj razvoda.)

U džaferijskom (šitskom) fikhu, izgovaranjem formule za razvod tri puta odjednom računa se kao samo jedan razvod. Tako, ako čovjek izgovori formulu za razvod tri puta, njegova supruga mu neće postati zabranjena da je ponovo oženi. Oni mogu opet biti zajedno bez ikakvih uslova.

Ako taj čovjek opet razvede svoju ženu, pa joj se opet vrati, poslije čega je ponovo i treći put razvede, ona mu postaje zabranjena. Nakon ovoga mu ona ne može biti dozvoljena sve dok se ne uda, pa razvede od drugog čovjeka. Ako se sve to ponovi nekoliko puta, ova će žena svom bivšem mužu postati zauvijek zabranjena.

Stav većine sunitske uleme je da se smatra neopozivim razvodom ako muž tri puta kaže svojoj ženi da je razvodi. Obnavljanje bračnog odnosa je jedino moguće, ako se supruga uda i potom razvede od drugog čovjeka, iako je jasno iz nekih od njihovih prihvaćenih hadisa da se razvod koji se izgovori tri puta odjednom računa kao jedan. U Buhariji se prenosi od Ibn Abasa da je 'za vrijeme Božijeg Poslanika (s.a.v.a.) i halife Ebu Bekra i dvije godine Omerovog halifata, tri puta izgovorena formula za razvod značila samo jedan, ali je hazreti Omer rekao: Iako ljudi

imaju mogućnost da odlože razvod, oni ne žele čekati, stoga im mi, ne videći prepreke na tom putu, dozvoljavamo da to i učine.' (Dakle, smatrao je da je razvod izgovoren tri puta odjednom neopoziv.)

Kur'an je po ovom pitanju nedvosmislen*: „Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati.“* (2:229)

Nakon ovoga Uzvišeni Bog kaže*: „A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati.“* (2:230)

Pokušali smo ukratko objasniti uzroke razvoda. Više detalja svakako se može naći u islamskim pravnim knjigama.

Postoje i drugi uzroci razvoda kao što su nedostaci i bolesti kod muža ili žene. Ako je muškarac seksualno nesposoban ili postane umobolan, žena ima pravo da se od njega razvede. Određene bolesti ženskih seksualnih organa daju mužu za pravo da se od nje razvede. Zihaar i illa (vrste zakletvi muškarca o odbacivanju žene, koje su bile uobičajene kod predismaskih Arapa) također mogu biti uzroci razvoda.

Teme kao što su razne vrste 'iddeta' i drugih sličnih stvari detaljno su obrađene u stručnim knjigama fikha.

Nakon smrti muža, žena je obavezna da ispoštuje 'iddet' (period čekanja), čak iako je *'jaaisah'* (u postmenopauzi), malodobna ili nije ni imala odnose s mužem. Kod razvoda 'iddet' je obavezan i u drugim slučajevima, pored tri navedena. Nema 'iddeta' ako se radi o vanbračnom odnosu muškarca i žene. Period čekanja nakon smrti muža traje četiri mjeseca i deset dana, ali ako je žena trudna, mora čekati dok se ne porodi. Iddet može biti duži ili kraći od četiri mjeseca i deset dana. Nakon razvoda iddet je tri mjeseca, a za trudnicu dok se ne porodi. Za kaniiz ili robinju, čekanje je upola manje nego za slobodnu ženu. Ako formula za razvod nije izgovorena u dva navrata i ako nema 'khul-a', muž može obnoviti bračnu vezu bilo kada u

toku iddeta. Muž se nema pravo ponovo vratiti ženi, ako oboje to ne žele (a i tada pod posebnim uslovima). Šije smatraju da za obnavljanje braka nisu potrebna dva svjedoka (kao što je to slučaj kod razvoda), ali je poželjno. Nije potrebno ni izgovarati ništa posebno. Dovoljna je bilo koja riječ ili znak koji će poslužiti svrsi.

Kao što smo već objasnili, bračna veza se ne može prekinuti dok jedan ili oba partnera ne izraze odbojnost prema drugom. Ako odbojnost osjeća muž, ima pravo na 'talak' i ako želi može se razvesti od žene. Ako supruga osjeća tu odbojnost, može, ako ponudi da vrati vjenčani dar, recimo, tražiti da se razvede od muža (to može biti suma koja je jednaka njenom vjenčanom daru, ili nešto veća). Nakon izgovaranja formule za razvod žena se oslobađa bračne veze. Ovaj se razvod naziva khul i validan je samo ako su ispunjeni svi uslovi za razvod i ako postoji snažna odbojnost supruge prema mužu. Ovo je u skladu s Kur'anskim riječima: *„A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte!“* (2:229)

Prema Ehli bejtu ovaj se ajet odnosi na ženu koja kaže suprugu: „Ja ne vjerujem u tvoju zakletvu da govoriš istinu. Neću poštovati Božiji propis koji se odnosi na brak kad si ti u pitanju. Neću dopustiti intimni odnos i u tvoju kuću ću dovoditi ljude koje ti ne voliš.“ Ove riječi pokazuju ekstremnu mržnu od strane supruge i očito nije moguća uspostava harmoničnih odnosa između nje i njnog supruga.

Ako je odbojnost jednako jaka na obje strane, razvod se zove 'mubaraat'. Ova vrsta razvoda punovažna je samo ako su svi uslovi 'talaq-a' ispunjeni, ali u ovom slučaju suprug nema pravo zahtjevati veću sumu novca od vjenčanog dara koji je dao supruzi. Kod 'khul-a' i 'mubaraat-a' razvod je neopoziv. Nakon njih suprug ne može obnoviti bračnu vezu. Ako pak, supruga uzme natrag novac koji je dala

suprugu u vrijeme 'khul' razvoda i ukoliko iddet nije istekao, bračni odnosi se mogu obnoviti.

Postoje i drugi razlozi zabrane (na primjer, ako muž nazove svoju ženu 'majkom' ili 'sestrom' ili je poistovjeti s njima, žena mu postaje zabranjena dok se ne pokaje. Ovo se zove 'zihaar' o čemu se objašnjenja nalaze u relevantnim knjigama. Ovakve pojave su danas rijetkost, a karakteristične su za predislamske Arape.

Nasljedstvo

Nakon smrti osobe, prijenos njegove ili njezine imovine ili prava na drugu osobu na osnovu njihove krvne ili neke druge veze zove se nasljedstvo.

Živi srodnik se zove *varis* (nasljednik), umrli je *'mauruus'* (onaj koji oporučuje), a pravo je *'irs'* (nasljedstvo).

Ako je pravo nasljednika utvrđeno u Kur'anu, on ili ona spadaju u kategoriju onih koji primaju nasljedstvo prema obaveznom pravu. U protivnom osoba stiče pravo na nasljedstvo na osnovu krvne veze.

Kur'an pominje šest glavnih sudionika u nasljedstvu.

Opis udjela i nasljednika je sljedeći:

1. Polovina
a) Suprug, ukoliko supruga nije imala sina
b) Jedna kćer (ovdje je također uslov odsustvo sina)
c) Sestra (i ovdje vrijedi isti uslov)

2. Četvrtina
a) Suprug, ako nasljeđuje sin umrle supruge
b) Supruga, ako iza supruga nije ostao sin

3. Osmina
a) Supruga, ako je iza umrlog supruga ostao sin

4. Trećina

a) Majka, ako nema sina i neki nasljednici s majčine strane

5. Dvije trećine: dvije kćerke kad nema sina

6. Šestina: otac i majka ako postoji sin; nasljednik s majčine strane bio muško ili žensko.

Oni koji nisu među navedenima nasljeđuju na osnovu krvne veze sa umrlim, s tim da se poštuje pravilo da muškarac nasljeđuje dva ženska udjela.

Nasljednici koji su u krvnom srodstvu sa umrlim podijeljeni su u tri grupe:

(i) Majka, otac, sinovi, kćeri (a ako nema njih onda njihovi potomci)

(ii) Djedovi, nane, braća i sestre (ili ako nema njih onda njihovi potomci)

(iii) Amidže i tetke s očeve strane, daidže i tetke s majčine strane (ili ako nema njih onda njihovi potomci)

Bliži krvni srodnici imaju prvenstvo u nasljeđivanju.

Jedina značajna razlika između šitske i sunitske pravne škole po pitanju naslijeđa tiče se principa 'awl' i 'ta'sib'[1] .

[1] Princip awl-a (proporcionalnog smanjenja) primjenjuju sunitski pravnici kad imovinu umrlog nasljeđuje prevelik broj kur'anskih nasljednika. U tom slučaju srazmjerno umanje dijelove koje nasljeđuju svi nasljednici. Drugim riječima povećaju broj dijelova na koji se naslijedstvo dijeli, kako bi svako mogao dobiti svoj dio. S druge strane šitski pravnici ostaju pri tom da se može umanjiti samo onaj dio koji nasljeđuju kćerke i očeve sestre. Princip ta'sib primjenjuju sunitski pravnici u kojem se daje prednost muškoj rodbini s očeve strane kao nasljednicima, što ima za posljedicu mnoge matematičke složenosti u njihovom sistemu nasljeđivanja. Šitski pravnici ovo potpuno odbacuju. Predaja od Ibn Abasa tiče se uglavnom pitanja awl-a, koja govori o dvije vrste kur'anskih nasljednika. Prva grupa ima fiksan udio, dok udio druge grupe nije zagarantovan. Šije su posebne i po tome što se odjeća, , Kur'an i prsten oca ostavlja isključivo sinu. I konačno, supruga ne može

Imamijska škola dokazuje hadisom Ehli bejta (a.s.) da ne postoji 'awl' i 'ta'sib' kad se radi o nasljedstvu. To je također bio stav i velikih drugova Božijeg Poslanika (s.a.v.a.). Poznata je izjava Ibn Abasa u kojoj govori protiv 'awl' i ta'sib'-a koja se može smatrati mjerodavnom. Postoje i druge osnove za negiranje ova dva principa.

Vakufi (waqf), pokloni (nibah) i sadaka

Ako neko posjeduje imovinu i želi da je ustupi kao javno dobro, prenos te imovine biće konačan. To znači da osoba više ne može posjedovati niti tražiti natrag tu imovinu, bilo da se radi o oslobađanju roba, ili odustajanju od posjedovanja kuće ili zemlje koje će nakon ustupanja biti mjesto ibadeta, džamija ili mjesto za potrebe hodočašća. Dakle, ova imovina ne može više preći u ruke prvobitnog vlasnika niti može postati ičija privatna imovina.

S druge strane neko može ustupiti vlasništvo nad nekom imovinom drugoj osobi. Takva transakcija može biti zamjena, monetarna transakcija, može biti dio pomiredbenog ugovora itd.

Treće, osoba može odustati od imovine bez ikakve razmjene, imajući na umu jedino nadu da će joj se to nadoknaditi na budućem svijetu. To se zove 'sadaka'. Postoje dvije vrste sadake:

a) Ako je imovina trajnog karaktera i ako je namjera donatora da traje i da se dobit od nje koristi u dobre svrhe, onda se radi o vakufu (vaqf)

b) Ako imovina nije trajnog karaktera i ako donator nije postavio nikakav uslov da se ona stalno koristi, onda je to prava sadaka.

---

naslijediti obradivu niti neobradivu zemlju, niti novac od njene prodaje. Također ne može naslijediti drveće ili građevine, ali može imati udjela u dobiti od njihove prodaje. Ovo je potvrđeno i može se dokazati hadisima od Imama.

Četvrto, ako se vlasništvo nad nekom imovinom da nekome drugom i ako se ne radi o razmjeni niti namjeri vlasnika da mu se to nadoknadi na budućem svijetu, ta donacija se zove nibah (poklon). Ako pak, dođe do razmjene, npr jedna osoba da svoju košulju drugoj osobi pod uslovom da mu ta osoba da knjigu, to se zove 'iwad' (naknada). Ako druga osoba prihvati, poklanjanje je obavezujuće i ni jedna strana nema pravo tražiti svoju imovinu natrag, osim ako obje strane drugačije odluče. Neophodno je da ono što donor poklanja, bude njegovo vlasništvo. Ako se radi o poklanjanju bez naknade, predmet se može uzeti natrag. Naravno, ovo se ne odnosi na poklone koji se daju rodbini ili koje razmjenjuju muž i žena ili ako je predmet oštećen ili izgubljen.

Kada je u pitanju sadaka, stvari stoje drugačije. Kad se jednom nešto da, ne može se tražiti natrag. Iskaz o namjeri da se da je dovoljan da bi traženje natrag bilo nedopušteno. Ovo se zove *'sigatu 'l-waqf'* i imovina se prenosi na povjerenika ili zastupnika koji može biti prvobitni vlasnik. Ne može se uzeti natrag, prodati, dijeliti, založiti ili na bilo koji način obećati, bilo da se radi o *'waqf khass'* (posebno uvakufljenje) za potomke na primjer ili *'waqf aamm'* (opće uvakufljenje) za siromašne, potrebite, džamiju ili školu.

Naravno, postoje izuzeci kada se povjerena imovina može prodati. To je slučaj kad, na primjer, dođe do tolikog oštećenja imovine da se ona više ne može koristiti. Vakufska imovina se može prodati i u slučaju kad postoji ozbiljna bojazan da bi mogla biti uništena. U tom slučaju prodajom se ne bi trebala ostvarivati dobit. Imovina se može prodati i ako između onih koji je posjeduju postoje oštre netrpeljivosti koje bi mogle dovesti do gubitka života ili imovine, časti i ugleda.

Uprkos svim ovim uslovima, niko nema pravo donijeti odluku da proda ili podijeli ovu imovinu. Odluka je isključivo na mudžtehidu. Samo mudžtehid ima pravo donijeti odluku nakon podrobnog razmatranja svih uslova.

Šteta je da su po pitanju vakufa ljudi postali krajnje bezosjećajni. Ne obaziru se na ograničenja Božijeg zakona. Bog je svjestan njihovih djela i namjera.

Ovo je bio kratak prikaz opštepoznatih činjenica o sadaki.

Donošenje presude

Qadi (sudija) i onaj ko rukovodi pravnim poslovima imaju veliki značaj i njihov položaj vrijedan je svakog poštovanja. U imamijskoj školi odgovornost pravosuđa smatra se dopunom poslanstva, imameta i države općenito.

Bog Uzvišeni je rekao: *„O Davude, mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi.“ (*38:26). I još je rekao: *„I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude* tvoje *u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.“*(4:65)

Qadi i sudija su *nawaamiisu' s-salaase* (čuvari tri stvari – života, imovine i časti). Ljudi ovakvog položaja na svakom koraku nailaze na ozbiljne probleme, i ako se tekstovi predaja pažljivo prouče, zaključićemo da je njihov položaj tako uzvišen da pred njim i planine izgledaju beznačajno.

Hazreti Amir el-Mu'minin je rekao: „Qadi je na ivici džehennema. Njegov jezik je između dvije vatre. O Šurejh, sjediš na mjestu gdje sjede poslanik ili njegov 'vasij' (nasljednik) ili pak neki zao čovjek.“ Prenosi se da je Poslanik (s.a.v.a.) rekao: „Ako je neko postavljen za sudiju, to znači da je zaklan bez noža.“ Mnogo je ovakvih sličnih predaja.

Ako presudu koju fakih (ekspert u pravosuđu) izvede na osnovu dokaza koji se tiču općih principa, to se zove 'fetva'. Na primjer, 'nije dozvoljeno koristiti tuđu imovinu bez dozvole vlasnika', 'ljepota žene je dostupna mužu, nije

strancu'. Ali, ako se naredba odnosi na određeni slučaj, onda je to presuda (qada). Na primjer: 'Ova žena je supruga tog i tog.' 'Ova žena je mahram tom i tom.' 'Ovo je Zijadova imovina.' 'Ovo je imovina te i te osobe.' I 'fetva' i ' qada' su u domenu dužnosti pravednog mudžtehida koji je generalni zastupnik Imama.

Presuda je ustvari utvrđivanje pravne prirode spornih pitanja, bilo da se tiču odbrane ili optužbe na sudu, posmatranja mijena Mjeseca i određivanja početka novog kalendarskog mjeseca, administracije prilikom uvakufljenja, određivanja porodične loze, itd. i zahtijeva veliku mudrost i intelektualnu moć. To je ustvari još teže od izdavanja fetve.

Ako se neko ko ne posjeduje ove kvalitete prihvati ove dužnosti, sigurno će prouzrokovati više štete nego koristi. Stoga prema imamijskom fikhu ovu dužnost može obavljati samo pravedan mudžtehid. Ako se bilo ko drugi prihvati ove dužnosti počiniće zaista veliki grijeh koji čak graniči s nevjerstvom. Naši su poštovani učitelji bili veoma oprezni prilikom donošenja presude, pa i mi slijedimo njihov put.

Presuda se donosi na osnovu troje: (1) priznanja (*iqrar*) (2) zakletve (*qasm*) ili (3) dva pravedna svjedoka (*bejjina*). Na pitanje kako odrediti prednost ili prioritet u slučajevima gdje postoje razlike ili kontradikcije između svjedočenja, tema je fikha koji se bavi iznošenjem dokaza, i ovdje nema potrebe da idemo u detalje. Dovoljno je kazati da su naši pravni stručnjaci ovo pitanje detaljno obradili i o tome su ostavili brojna pisana djela. Mi smo također o tome pisali u knjizi *'Tahriru 'l-medžellah'*. Onaj ko ne djeluje u skladu s naredbom ovlaštenog *'qadi*-ja' (tj onoga koji ispunjava sve uslove da bude qadi) smatraće se da je prekršio Božiju naredbu. Također niko nema pravo da izmijeni qadijevu odluku. Naravno, sam qadi može preispitati svoju presudu.

Klanje i lov

Osnovni princip šitskog pravosuđa koji se tiče životinja čija krv ističe u mlazu[2] jeste da one postaju 'nedžis' (nečiste) kad uginu i njihovo meso nije dozvoljeno jesti.

Životinje se također dijele u dvije kategorije: one koje su u biti nečiste (nedžis) i ne mogu postati čiste, kao što su svinja i pas, i njihovo meso se ni u kojem slučaju ne može jesti, i one koje postaju nečiste nakon uginuća na bilo koji način osim ako su ulovljene ili zaklane u skladu sa šerijatom, kada postaju čiste. Međutim, životinje iz druge kategorije koje su ispravno zaklane ili ulovljene mogu se jesti jedino ako nisu mesožderi.

Postoje dva načina ubijanja životinja u skladu sa šerijatom. Prvi je lov.

Loviti se može na dva načina. Pomoću istreniranog lovačkog psa koji sluša naredbe i ne jede životinju koju olovi. Da bi plijen bio dozvoljen osoba koja pušta i šalje lovačkog psa mora biti musliman i mora izgovoriti 'bismillah' u trenutku puštanja psa, i pas ne smije ni za trenutak da mu se izgubi iz vida.

Drugo, može se loviti oružjem tj. oštrim mačem, kopljem, strijelom ili puščanim metkom. U svakom slučaju smrt mora odmah da nastupi kao rezultat prodora oružja u životinju, a ne zbog nečeg drugog, npr. straha. Osoba koja koristi oružje mora biti musliman i dok cilja mora izgovoriti 'bismillah'. Ako se životinja ubije jednim od ova dva načina, njeno meso je dozvoljeno. Ali, ako lovac uhvati životinju dok je još živa, mora je zaklati. Sve druge vrste lova (tj. zamke, mreže, itd) su zabranjene, osim ako se životinja, naravno, ne uhvati živa i propisno ne zakolje.

---

[2] U fikhu postoji osnovna podjela na životinje čija krv ističe u mlazu kad se prekine krvni sud (tj krave, kokoši, psi itd) i na one čija krv ne ističe u mlazu (npr ribe).

Drugi način dozvoljenog ubijanja životinje je klanjem (*zabih*). Onaj ko kolje mora biti musliman ili neko ko živi prema propisima islama. Drugi uslov je da sredstvo kojim se kolje mora biti oštro i izrađeno od metala. Ali, u slučaju nužde, može poslužiti bilo šta što je oštro (staklo, oštar kamen itd) i što može prerezati arteriju. Neposredno prije klanja treba izgovoriti *'bismillah'*, a životinja mora ležati trbuhom okrenuta prema kibli. Sva četiri glavna krvna suda na vratu moraju biti potpuno prekinuta iznad tetive glasnice. (Postoji poseban metod klanja kamile koji se zove 'nahr' koji se može primijeniti i na ostalim životinjama kad ih nije moguće zaklati.)

Na kraju , treba pomenuti da su sve životinje čija krv ne ističe u mlazu zabranjene (haram), osim riba koje imaju krljušt. Muhamed ibn Nu'man Ahval prenosi da je Mu'min et-Taq rekao: „Jednom sam otišao kod Ebu Hanife i ispred njega vidio gomilu knjiga. Ebu Hanifa reče: 'Vidiš li ove knjige?' Rekoh: 'Vidim.' On reče: 'Sve su one o razvodu'. Ja rekoh: 'Bog je sažeo sve to što je u tvojim knjigama u jednom ajetom iz Kur'ana: *'O Vjerovjesniče, kad htjednete žene da pustite, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba da prođe brojte.“* (65:1) On reče: 'Dobro, a jesi li ti ikada pitao svoga prijatelja Džafera ibn Muhameda (Imama Sadika (a.s.)) o morskoj kravi? Rekao sam: 'Jesam. Kazao mi je da je svaka morska životinja koja ima krljušt dozvoljena čak i da se radi o morskoj kravi, a sve ono što nema krljušt to nije dozvoljeno.'“ [3]

---

[3] Poenta ovog hadisa može izgledati malo nejasna. Mu'min et-Taq želi pokazati da postojanje Imama isključuje potrebu pozivanja na brojne nejasne knjige i predaje. Smatramo da ga je Imam uputio na pravi kur'anski ajet po ovom pitanju kao i na njegovu pravilnu interpretaciju. Ebu Hanifa je mislio da će ga uhvatiti nespremnog s pitanjem o neobičnom stvorenju iz mora, ali ga je odgovor zatekao.

Priroda živežnih namirnica

Životinje: Postoje tri vrste životinja – kopnene, vodene i one koje lete.

Upravo smo kazali da su od vodenih životinja dozvoljene samo one koje imaju krljušt. Njihova ikra je također dozvoljena.

Od kopnenih životinja samo nekoliko vrsta je dozvoljeno – kamila, krava, ovca, koza, divlja krava ili bivol, divlja ovca i koza, gazela i jelen. Meso konja, mazge i magarca je mekruh. Životinje koje jedu nedžis tvari, kao što je izmet, su haram, ali se mogu očistiti *'istibrom'* (ako se izvjestan period spriječe da dolaze u doticaj s nedžis tvarima).

Svi mesožderi su zabranjeni. Zečevi, lisice, jazavci, mungosi su također zabranjeni.

Insekti, gmizavci, vodozemci poput crva, puževa, žohara, škorpiona, osa, pčela, zmija, žaba, itd. su također zabranjeni. Jedino se skakavci mogu jesti.

Ptice koje jedu meso, kao što su orao i jastreb, zabranjene su. Poslanik (s.a.v.a.) je odredio tri znaka za identifikaciju dozvoljenih ptica:

1) Ako ptica leti, pauza koju pravi nakon lepeta krilima treba biti kraća od trajanja lepeta

2) Ako je ptica na zemlji, njena izbočina na kandžama treba biti vidljiva

3) Kad je zaklana, mora se vidjeti da ima gušu i želudac

Šišmiši i pauni su zabranjeni. Vrsta vrane koja se hrani biljem je dozvoljena, ali ona koja se hrani strvinom je zabranjena.

Pored životinja, postoje i druge stvari koje je zabranjeno jesti i piti. Sve ih možemo podijeliti u četiri grupe:

1) Sve što je nečisto (nedžis) je zabranjeno (haram)

2) Hrana i piće do kojih se došlo na nedozvoljen način su haram
3) Hrana i piće koji su štetni su haram
4) Hrana i piće koji su odbojni također su haram

Jedna od najnečistijih tekućina je mokraća, a vino (ili bilo koje alkoholno piće) je još nečistije. U imamijskom fikhu nečistoća vina i njegova zabrana naglašeni su više nego i u jednoj drugoj školi islama. Hadisi o ovoj temi koji se prenose od naših Imama dovoljni su da čovjeka zaplaše i zauvijek odvrate od toga. Oni koji prave alkoholna pića, koji ga prodaju, s njim trguju i koji ga piju prokleti su. Vino je u fikhu nazvano *'ummu 'l-habaa'is* (majka svih zala). Prema nekim predajama zabranjeno je i sjediti za stolom na kojem ima alkohola, vjerovatno radi poticanja ljudi da se ustegnu od njegove upotrebe i da bi se smanjio njegov loš efekat.

Danas naučnici potvrđuju da su alkoholna pića jako štetna. Islam je ukazao na štetnost alkohola prije hiljadu i četristo godina. Danas čak i oni koji nisu religiozni izbjegavaju alkohol iz zdravstvenih razloga. Šerijat Poslanika Muhameda (s.a.v.a.) je bez premca i oni koji ga zapostavljaju čine to na vlastitu štetu.

Kazne (huduud)

U islamu postoje mnoge rigorozne kazne koje je Uzvišeni propisao iz Svoje mudrosti. Kada se govori o ovim kaznama, prvenstveno se misli na kazne za krađu i blud. Kazne za ova nedjela dešavaju se veoma rijetko, a radi se o odsijecanju ruke kradljivcu i bičevanju bludnice i bludnika ili kamenovanju do smrti ukoliko su blud počinili oženjen muškarac ili udata žena. Slažemo se sa svima onima koji tvrde da se radi o veoma rigoroznim kaznama. Ali, kada je u pitanju krađa, ona u temelju narušava javnu bezbjednost jer kradljivci uglavnom

izvršavaju ovo nedjelo naoružani, tako da se često krađa završi smrću čovjeka koji je pokraden, a koji je u potpunosti nevin. Od onih koji su zabrinuti zbog odsječene ruke kradljivca očekujem da razmisle o sljedećem: Tako mi Allaha (swt) gubitak nevinog života čovjeka koji je stradao od strane kradljivca daleko je gori i svirepiji od odsijecanja ruke kradljivcu koji je ovim činom narušio javnu bezbjednost i napao na tuđi imetak i prolio nevinu krv. Zbog toga, neka nam dozvole da im postavimo sljedeće pitanje: Zbog čega se toliko brinete zbog odsječene ruke kradljivca, a ne brinete se zbog nevinog čovjeka koji je stradao? Oni koji se bave etičkim vrijednostima čovjeka neka znaju da je upravo žestina ove kazne sačuvala veliki broj ruku kradljivaca kao što je u isto vrijeme i zaštitila bezbroj nevinih života i sigurnost u društvu. Zbog toga, provođenje ovih žestokih kazni izazvalo je više straha kod zločinaca nego što je bilo odsječenih ruku.

Sve ovo potvrđuje da je cilj žestokih kazni koje je islam propisao ustvari prijeki lijek za sve društvene poremećaje, jer, zbog njih kriminalci i zločinci odustaju od svojih zlodjela i na taj njihove ruke ostaju čitave, a imeci i životi ljudi bivaju bezbjedni.

Iz istih razloga propisana je kazna za činjenje bluda – bičevanje ili kamenovanje. Priznajemo da je i kazna kamenovanjem uistinu rigorozna. Ali, treba napomenuti da islamski zakon uopće ne priželjkuje njeno izvršenje i svakom kadiji – sucu naređeno je da poduzme sve što je u njegovoj mogućnost da ne dođe do izvršenja tih kazni. Zbog svega toga, u proteklih četrnaest stoljeća nije se desilo da je ijednom izvršena ova kazna na osnovu svjedočenja, jer, kada je u pitanju svjedočenje, za njegovu ispravnost postavljeni su veoma teški uvjeti. Kazne za blud koje su se desile izvršene su na osnovu dobrovoljnog priznanja i to se veoma rijetko dešava. Jer, i u ovom slučaju islamsko zakonodavstvo ulaže krajnje napore kako

bi se onaj ko želi da prizna odvratio od toga i kako bi se pokajao Allahu zbog učinjenog grijeha i kako bi zaštitio svoju čast prikrivajući svoju sramotu. Kao što smo rekli, islam ulaže krajnje napore kako bi se izbjeglo izvršenje šerijatskih kazni.

Po drugi put napominjemo da je cilj ovih žestokih kazni preventivno djelovanje na onog ko razmišlja da učini neki zločin. Zbog toga, kazna kamenovanjem i dalje je pravosnažna i žestoka, ali u stvarnosti je njena primjena u potpunosti zamrla, kada je u pitanju njeno izvršenje na osnovu svjedočenja i veoma rijetko se desi zbog priznanja za učinjeni grijeh.

Iz svega ovoga da se zaključiti da je islam putem ovih žestokih kazni zaštitio porodicu od raspadanja i porijeklo djece učinio je poznatim. Iako vjerujemo da se zlo proširilo na svakom mjestu u svijetu, moramo znati da je neprimjenjivanje ovih rigoroznih kazni dovelo do toga da se supružnici sve manje boje Allaha i sve su bliže zapadanju u grijeh. Sve ovo dovelo je do narušavanja institucije porodice u sredinama gdje se islam ne prakticira, bračna sreća je uništena, ali, oni supružnici koji su odani jedno drugom, svojoj vjeri i Gospodaru, uvijek će živjeti sretni i zadovoljni.

Smrtna kazna

Svaka škola mišljenja ili društvena vlast principijelno, bez iznimke, ima jedan niz zakona koji se nipošto ne smiju prekršiti ili zanemariti. Pitanja smaknuća, progona iz vjere i protjerivanja, nisu pitanja koja vlast može zanemariti i u tom slučaju progledati kroz prste. Upravo one vjerske škole i vlasti, koje poriču granice preko kojih se ne smije preći, su nemilosrdnije i strožije od svih ostalih vjerskih škola i oblika vlasti. Hazreti Ali bi one, koji ova pitanja dovode u sumnju, upitao kojoj vjerskoj školi mišljenja ili društvenoj vlasti pripadaju i da li u toj vlasti postoji zatvor,

progon, smaknuće i slično? Ako kažu da ne postoji, onda lažu, jer uvidom u glavna načela pomenute vjerske škole ili društvene zakone te vlasti, jasno se vidi da lažu. A ako postoji, a postoji sigurno, treba čuti kakav odgovor imaju na to i uzvratiti im istim. Islam kao jedna sveobuhvatna škola, koja upućuje ljude, za svaku presudu ima niz dokaza koji su prihvatljivi svakom razumnom čovjeku zdravog fitreta. Da li danas, u zakonu civiliziranih zemalja, ne postoji kazna na špijuniranje, a naročito za one koji špijuniraju vlastitu zemlju u korist strane zemlje?

Ako bi otpadništvo od vjere i napuštanje vjerske škole, posebno kada se radi o nekom ko prije nije pripadao toj školi, bilo dozvoljeno - sličilo bi državi koja nema nikakve zakone koji uređuju ulazak stranca u njihovu zemlju i izlazak svojih državljana iz nje. U takvoj državi nije moguće da vlada mir, stabilnost i društvena sigurnost. Uz to, uslovi za smrt nekoga ko je osuđen radi napuštanja islama, toliko su teški da možda svakih deset godina jedna osoba ne ispunjava takve uslove. Drugim riječima, iako je uglavnom objavljivanje presude samo uvod u njeno izvršenje, ponekad je objavljivanje presude važnije od njezina izvršenja. Svrha takvog postupka jesu psihičke posljedice koje takva presuda ostavlja na pojedince i društvo. Kada se radi o napuštanju vjere, onda je objavljivanje takve presude važnije od njena izvršenja. Sve dok osoba svoje napuštanje javno ne obznani i ne ugrozi time društvo, isto je kao da nije počinila kazneno djelo. Možemo reći da ovakva presuda ima aspekt očuvanja vjerskog društva, jer Uzvišeni Bog želi sačuvati vjersko društvo od pojedinaca i agresorskih politika koje za cilj imaju kolaps društva.

Vlasti i politika

Islam čovječanstvo ne razlikuje na temelju rase, nacionalnih klasifikacija i jezičkih podjela, već na osnovu

pripadnosti nekoj vjeri. Iz tog razloga, s islamske tačke gledišta najvažnija razlikovna specifičnost jednog ljudskog društva u odnosu na ostala društva jeste njihova pripadnost osobitim zajednicama (*ummetima*), te imamo razlikovanja poput Mesihove, a.s., zajednica, Musaove, a.s., zajednice i zajednice Poslanika Muhammeda (s.a.v.a.)

Ciljem islama treba smatrati uspostavu islamskog ummeta i svaki musliman prihvatanjem islama postaje članom ummeta odnosno islamskog vjerskog društva, a njegovo donošenje šehadeta jeste i zakletva vjernosti tom društvu.

Dakle, biti muslimanom ne znači samo izjaviti prihvatanje skupa uvjerenja, nego i članstvo u društvu u kojem odnos između njegovih članova počiva, s jedne strane, na robovanju Bogu i, s druge strane, na iskrenoj islamskoj bratskoj vezi između svih njegovih članova.

Obzirnost i srčana vezanost za islamski ummet oduvijek je bilo pitanje od velike važnosti za muslimane, pa je i danas, unatoč političkim podjelama tokom proteklih stoljeća, islamski ummet kao realnost očuvao svoju snagu i čudesnom vezom spojio sve muslimanske narode cijeloga svijeta, bilo da se radi o Arapima, Irancima, Malajcima ili Kinezima, bilo da su crni ili bijeli, živjeli u Africi, Aziji, Evropi ili Americi.

Za razliku od kršćanstva, islam ne razdvaja područje Boga i područje cezara. Politička vlast u islamu uvijek je imala i važnu vjersku dimenziju i, osim u novoj epohi kad su se mnoge islamske zemlje okrenule slijeđenju zapadnjačkih ideja i stavova, vjera i politika su kroz cijelu historiju islama bile povezane.

Poslanik islama, (s.a.v.a.), uspostavio je u Medini prvu islamsku državu i dužnost upravljanje ovom novom državom je preuzeo na sebe. On svoju poslaničku ulogu nije ograničio samo na duhovna pitanja, nego se, pored duhovnih pitanja, bavio i društvenim, političkim i vojnim pitanjima.

Na temelju kur'anskih ajeta, muslimani su imali obavezu slijediti Poslanika u svim političkim i društvenim odredbama, njemu iznositi svoje pravne i krivične sporove i pokoravati se njegovoj presudi.

Muslimani su i nakon Poslanika nastavili istu političku metodu i islamsku vlast su smatrali odgovornom za reguliranje političkih i društvenih odnosa. I Ali, (a.s.), se tokom skoro pet godina svog političkog vodstva bavio društvenim, političkim i ekonomskim poslovima muslimana.

Vjerska vlast

Islam ima gledište zasnovano na Šerijatu i sistem vlasti temelji na vjerozakonu. Važan dio propisa Kur'ana odnosi se na uređenje ovosvjetskog života i društvenih odnosa među ljudima. Uspostava reda i društvene pravde u Kur'anu se spominje kao jedan od ciljeva slanja Božijih poslanika.

U islamskom vjerovanju, rukovođenje s vlasti je božanski položaj i dužnost, a krajnji izvor i ishodište zakonitosti vlasti jeste Bog. Te riječi znače da ukoliko vlast s gledišta osobina vladara ili načina upravljanja društvom nije u skladu s Božijim propisima, ona nije zakonita.

Najvažnije političko učenje islama jeste da islamsko društvo mora biti utemeljeno na zakonima Božijim i biti upravljano na način koji ishodi iz naučavanja Kur'ana i Sunneta. Kao rezultat, od strane islama prihvaćen je onaj oblik vlasti koji može štititi Šerijat i brinuti se o provođenju i izvršavanju njegovih naučavanja.

U Kur'anu i hadisu postoje važna načela koja se tiču vlasti, poput: načelo *šure* (savjetovanja), što ukazuje na važnost savjetovanja s elitom islamskog društva, uspostava pravde, ne zaboravljanje Božijeg nauka o pravdi i milostivosti, provođenje propisa i kaznenog prava

islama, odbacivanje nasilja i tlačenja, duhovni odgoj pojedinaca i prevazilaženje ekonomske uskraćenosti naroda.

Islamske vođe pružile su brojne primjere načina izvršenja ovih načela, a najuzvišeniji primjer toga može se pronaći u poznatom pismu hazreti Alija, (a.s.), Maliku Aštaru.

Ishodište suvereniteta

U novoj političkoj filozofiji, volja većine naroda smatra se ishodištem suvereniteta i političke vlasti, i vlast stoga odgovara samo narodu. Međutim, u islamskoj misli, glavno ishodište (zakonitosti) vlasti jeste Bog, a vlast je dužna dati prednost izvršavanju Božijih naredbi. Politička vlast u islamskom društvu oslanja se na volju naroda koji vjeruje u svoju odgovornost i odgovornost vlasti spram Božije volje.

Na temelju toga, u političkoj filozofiji islama političko djelovanje vlasti uređuje se na temelju sljedeća dva kriterija:

Prvo, ciljevima i zahtjevima koje je Bog postavio pred vođe i narode koji vjeruju; i drugo, onim što muslimanski narod traži od državnika.

Za usklađivanje to dvoje potrebno je odgovarajuće djelovanje i poredak u sistemu vlasti, postojanjem čega će biti ostvarene i Božija volja i želje naroda, a da između njih neće postojati nikakav sukob.

Ishodište zakona

U sistemima zasnovanim na demokratiji, zakoni se uspostavljaju glasovima ljudi, te su zakoni na Zapadu uglavnom utemeljeni na rimskom i običajnom pravu, a stalno ih nadopunjuju mišljenja svake nove generacije pravnika, pravnih stručnjaka, parlamenata i različitih

kongresa. Međutim, pojam zakona u islamu u potpunosti se razlikuje od ovog shvatanja. Glavni zakonodavac je Bog, a izvor i ishodište tih zakona jeste volja Božija.

U savremenom svijetu, zakoni se donose kako bi se uskladili sa postojećim prilikama i stanjem, dok u islamu postojeće prilike i stanje treba mijenjati na način da ih se uskladi sa Šerijatom, dakle s Božijim zakonom.

Pravo naroda na vlast

Pitanje odnosa vjerske vlasti i pravo naroda na vlast jeste jedno od izazovnih pitanja. Neki misle da je uplitanje glasova i želja naroda u zakonodavstvo skrnavljenje suvereniteta vjere i zakonodavne volje Božije. Nasuprot tome, druga skupina vjeruje da je islam upravljanje poslovima društva povjerio narodu i da stoji posve po strani od uplitanja u to područje. Prema tome, isti onaj politički poredak liberalnih društava možemo primijeniti i na islamsko društvo. Ovaj sukob mišljenja javio se u doba konstitucionalizma i pri pisanju prvog Ustava u našoj zemlji. Jedna skupina odbacivala je svako uplitanje vjere u rad zakonodavstva, dok je druga skupina postojanje savjetodavne skupštine smatrala suvišnim i govorila kako su naš zakon upravo propisi i odredbe koje se nalaze u vjerskim vrelima.

U ispravnoj teoriji, pravo Božijeg suvereniteta i pravo naroda na vlast nisu u sukobu i put za uporedno prisustvo ova dva prava je otvoren. Prema ovom gledištu, narod ima Bogom dano pravo da svoja društvena pitanja uređuje u okvirima islamskih zakona, a državnici moraju, poštujući islamska načela i vrijednosti, realizirati želje naroda.

Ukoliko se između želja većine naroda i vjerskih načela i vrijednosti javi kolizija, shodno prosudbi razuma i vjerozakona, treba dati prednost pravu vjere i ne žrtvovati dugoročne interese ljudi zarad njihovih kratkoročnih želja. No, islamska vlast mora u svakom vremenu iznalaziti

odgovarajuće puteve za ostvarenje razumnih želja naroda koje su u skladu s vjerskim načelima i vrijednostima.

ČETVRTI DIO: OPTUŽBE PROTIV ŠIJA

Odbacivanje tvrdnji da u šitskom vjerovanju ima posuđenih neislamskih vjerovanja

Sve što smo do sada napisali u ovoj knjizi samo su neki pokazatelji vjerovanja i ubjeđenja imamijske škole islama. Trebali bi nam opširni tomovi da bismo ih detaljno objasnili. Neka nam vjerske vođe i muslimani generalno kažu da li išta od činjenica koje smo naveli može biti uzrokom destrukcije islama i da li ima ičega izvedenog iz judaizma, kršćanstva ili zoroastrianizma? Da li ima ičega što se protivi osnovnim monoteističkim principima, knjizi (Kur'anu) ili sunnetu (riječima i praksi Božijeg Poslanika (s.a.v.a.)? Tako vam Boga, budite pravedni i ne iznosite klevete.

Molimo se da naša braća u islamu izađu iz svijeta sumnji i nesigurnosti i ujedine se pod zastavom Kur'ana, kako bi uspješno povratili nekadašnju slavu. Očigledno je da to neće biti moguće, dok god budu trajali naši međusobni konflikti i sukobi.

Da nam Bog podari toleranciju i učvrsti našu međusobnu ljubav.

Bedaa

Šije se mnogo napadaju u vezi s ovom temom. Zlonamjerni tumači iskrivljuju 'bedaa' koncept, pokušavajući ubijediti ljude da, prema šitskoj vjeri, Uzvišeni Bog čini djela o kojima ne posjeduje znanje. Sačuvaj nas Bože! Ima li većeg neznanja od ovoga? Ovo je čisto nevjerstvo, jer se s jedne strane poriče Božiji atribut znanja, dok se s druge strane Bog smatra bićem koje je podložno promjenama i slučaju. To negira samu bit Božije beskonačnosti i apsoluta. Imamijska škola se snažno suprotstavlja takvim glupim i apsurdnim idejama.

Ustvari, ni jedan islamski pravac ne podržava ovaj obmanjivački stav. Naravno, ovakve se besmislene ideje pripisuju onima koji vjeruju da Bog ima fizičko tijelo.

Ispravno značenje 'bedaa', u koje šije vjeruju, dio je tajni Muhamedove (s.a.v.a.) kuće. Predaja od Ehli bejta kaže: „Najbolji način obožavanja Boga je uz priznanje 'bedaa'. Onaj ko ne priznaje 'bedaa' nije potpuno razumio Boga.“

Mnogo je sličnih predaja. Dvije su vrste znanja: Jedna je ona koju je Bog podario svojim melecima i poslanicima (a.s.). Prema ovom znanju, sve što je njima rečeno, zasigurno će se desiti. Druga vrsta znanja je ona koja nije poznata niti melecima iz Božije blizine, niti ijednom Božijem poslaniku. Samo Bog to zna. Prema tome, On može učiniti da se nešto dogodi ranije ili kasnije, ili ako Mu je volja može nešto izbrisati ili napisati. To je onaj nivo znanja kojeg Uzvišeni Bog zove *'umm el-kitab'*. I to pokazuje savršenu moć, apsolutnu mudrost i božansku neovisnost Gospodara svjetova.

Problem možemo razumjeti i na sljedeći način. 'Bedaa' u svijetu bitka ima isti status kao i *'naskh'* (abrogacija – ukinuće) u šerijatskim naredbama. Kao što izmjene, dopune, promjene i preinačenja u šerijatu imaju neiskazane prednosti, tako su i u svijetu bitka, tajne i neznane prednosti 'bedaa', izvan ljudskog razumijevanja.

'Bedaa' se još može objasniti ovako. Najuzvišeniji Božiji robovi imaju znanje o nečemu, ali ne znaju šta može olakšati ili spriječiti da se to desi. Na primjer, Isus je znao da će jedan mladoženja umrijeti prve bračne noći, ali nije znao da će se to desiti ako mladoženja ne podijeli sadaku. Desilo se da je njegova majka dala sadaku u njegovo ime i život mu je bio pošteđen. Kad je čuo šta se desilo, Isus je rekao: „Mora da je u njegovo ime data sadaka. Jer, sadaka odbija nesreće.“

Mnogo je ovakvih primjera. Prednost ovog koncepta je što se s jedne strane čovjek stavlja u iskušenja, a s druge

se odgaja da bude pokoran. Jasan dokaz za to je način na koji je Ibrahim doveden u iskušenje sa svojim sinom.

Također, da nije 'bedaa', sve dove, milostinje, posredovanja, plakanja i moljenja Poslanika (s.a.v.a.) i njegovih nasljednika (a.s.), kao i njihov strah od Boga bili bi besmisleni, uprkos njihovoj potpunoj pokornosti Bogu.

Jasno je da je uzrok njihovog straha skriveno i dragocjeno znanje kojeg niko drugi nije svjestan, a čije je ishodišta 'bedaa'.

Ako čitalac želi saznati nešto više o različitim vrstama 'bedaa', 'qada', 'qadr', levh mehv' i 'lehv isbaat', neka pročita prvi tom naše knjige *'ed-Din el islam'*. Tu smo ove teme obradili detaljno.

Takijja (skrivanje uvjerenja u opasnim prilikama)

Šije se mnogo kleveću i u vezi ovog pitanja, a razlog je što obični ljudi o ovome gotovo ništa ne znaju. Ako pažljivo sagledamo stvar, vidjećemo da takijja u koju vjeruju šije nije svojstvena samo njima. To je logična i prirodna potreba. Ne postoji šerijatska naredba koja je nespojiva s mudrošću i znanjem. Znanje i mudrost zajedno riješit će svaki svaki problem.

Razmislimo li o untarnjim ljudskim sklonostima, moramo priznati da svako ima prirodnu sklonost da se brani: život je svakom drag. Naravno, ako se radi o časti ili odbrani istine, iako je život drag, ne pridaje mu se tolika važnost. Ali, ako okolnosti nisu takve, da li bi normalan čovjek bio spreman ugroziti svoj život da bi mu se svijet smijao? Osim toga, zanemariti opasnost protivno je glasu mudrosti i vjere.

Dakle, vrhovni zakonodavac, uzvišni Bog, dopustio je muslimanu koji se nađe u opasnosti po život i čast da sakrije svoje uvjerenje i da ga čuva u sebi. Postoje i kur'anski ajeti koji na to ukazuju. Iz priče o Amaru i njegovim roditeljima i još nekim Poslanikovim

drugovima, vidi se da su se izjasnili kao nevjernici kad su im idolopoklonici zaprijetili progonom.

Naravno, postoje pravila za 'takijju'. To su:

1. Obavezna je ako postoji opasnost od uzaludnog gubitka života.

2. Nije obavezna ako bi kazivanje istine poslužilo nekoj korisnoj svrsi

3. Zabranjena je ako ateizam (kufr) stiče nadmoć u društvu, odvodi ljude u zabludu i ako postoji opasnost da zavlada nepravda i tiranija.

Rasvijetlimo sada malo ovo pitanje, kako bi razumna osoba mogla odlučiti da li su šije u krivu u pogledu takijje, ili su ih na to prisilile određene grupe, koje su im oduzele slobodu i natjerale ih da skrivaju svoje vjerovanje.

Čim je Muavija došao na vlast, počeo se igrati šerijatom i kažnjavati Alijeve (a.s.) šije velikom okrutnošću. Za njega je krv šija bila jeftinija od vode. Mervanidske halife slijedile su istu nepravičnu politiku. Potom je došao period Abasida, koji su bili još svirepiji. Stoga su oni koji su voljeli Ehli bejt (a.s.) morali poduzeti neke mjere. Ponekad su se krili, nekada bunili. Nekad su bili prisiljeni da se kriju, a nekad bi iz ljubavi za istinom ustajali protiv tiranije kako bi njihova krv bila svjetionik koji će drugima rasvijetliti put.

Tako neke šije nisu marile za takijjom i borili su se protiv svih vrsta zala i nepravdi, često završavajući kao šehidi. Poznata je priča o šehidima iz Meradž Ezre. Četrnaest hrabrih ratnika žrtvovalo je svoje živote na Božijem putu pod vođstvom pobožnog Hadžara ibn Ebi Kindija. On je također bio vojni zapovjednik zaslužan za muslimansko osvajanje Sirije. Muavija je o njemu rekao: „Znam zašto sam pobio sve one na Meradž Ezri, ali mi nije jasno zašto je stradao Hadžar." Ali, mi znamo zašto je on stradao. Mislio je da nema nikakve potrebe za takijjom, jer je htio da svijet sazna o umejadskoj tiraniji i dubokim vjerskim osjećanjima koje su gajili on i njegova porodica.

Ne zaboravimo ni događaje koji su uzrokovali stradanja velikih ashaba Amra bin Himq el-Huzai–ja i Abdu Rahmana ibn el-Hasan el-Gazi-ja koje je Zijad žive zakopao. Ni Mejsama Tammara, Rušejda el-Hadžarija i Abdulaha ibn Jafara koji su razapeti. Na stotine je i na hiljade primjera koji pokazuju kako su muslimani umirali na Božijem putu, braneći svoja vjerovanja pred nevjernicima koji su im oduzimali živote.

Ovi zaljubljenici istine nisu praktikovali takijju, jer je tako zahtijevalo njihovo vrijeme. Njihovo napuštanje takijje odbranilo je istinu i pokazalo lažnu pobožnost Muavije, Jezida, Zijada i Ibn Zijada.

Kako bismo mogli zaboraviti događaje vezane za šehadet Imama Huseina i njegovih drugova? I oni su, naravno, smatrali takijju nedopuštenom u takvim okolnostima, ali postoje druge situacije u kojima je ona obavezna ili situacije u kojima je ona .

Prenosi se da je jednom lažni poslanik Musejlima, zarobio dvojicu muslimana, i natjerao ih da priznaju njegovo poslanstvo i poreknu poslanstvo Muhameda (s.a.v.a.). Jedan od njih je odbio i bio ubijen, ali je drugi prihvatio i bio pušten. Kad je to došlo do Časnog Poslanika (s.a.v.a.) rekao je: 'Prvi čovjek je požurio da stigne u džennet, a drugi čeka svoje vrijeme svoje smrti. Obojica će biti nagrađena.'

O muslimani! Ne korite svoju braću zbog takijje. Neka Uzvišeni Bog na sve nas spusti svoj blagoslov i ujedini nas na pravom putu. Mir, Božija milost i blagoslovi na sve vas.

BIOGRAFIJA PISCA

Muhamed Husein Kašiful Gita rođen je u blizini Nedžefa (Irak) 1294. hidžretske godine (1877.) Njegov djed, šejh Džafer Kašiful Gita bio je najistaknutiji član porodice Kašiful Gita i vodeći merdža i učenjak početkom 13. vijeka (p.H) među šiitskim muslimanima. Više njegovih potomaka, sinova i unuka u Iraku se smatra velikom ulemom i mudžtahidima. Njegov otac, šejh Ali, i njegov brat, šejh Ahmed, takođe su bili vjerski autoriteti (merdže). Članovi porodice Kašiful Gita više od jednog vijeka bili su zaduženi za hauzu (šiitsku medresu), koju je Muhamed Husein obnovio i unaprijedio. Biblioteka te hauze je jedna od najvećih biblioteka u Nedžefu koja čuva mnoge rijetke rukopisne knjige.

Muhamed Husen pridružio se hauzi (medresi) u Nedžefu sa deset godina. Počeo je učiti arapsku književnost zajedno sa predmetima u hauzi. Sa 15 godina napisao je svoju prvu knjigu o svojim precima, pod nazivom Al-'Abaqat al-'Anbariyya. Kada je imao 18 godina, pohađao je studije fikh e haridž (napredne studije za titulu mudžtehida) kod ajetolaha Sejida Muhammeda Kazima Jazdija i ajetolaha Ahunda Horasanija.

Tokom Prvog svjetskog rata, slijedeći fetve Sejida Muhammeda Kazima Jazdija protiv engleskih okupatora, Muhamed Husein pridružio se iračkim vojnicima u njihovim borbama. U svojoj biografiji opisao je bitke sa engleskim trupama, povlačenju Osmanlija i ustancima u Nedžefu, Karbali i Hili.

Kašiful Gita bio je čest putnik u Iran, Indiju, Siriju i Egipat. Kada bi došao u neku zemlju, njeni vjerski autoriteti vođe i politički zvaničnici rado bi se sastajali s njim zbog njegovog utjecaja i ugleda među šiitskim muslimanima.

Na jednom od putovanja u Siriju i Egipat sreo se sa sunitskim učenjacima i vjerskim intelektualcima koji su bili pokretači islamskog buđenja i pozivali na islamsko jedinstvo. Bio je pozvan 1932. godine na konferenciju u Kudsu u Palestini. U džamiji al-Aksa, kad je došlo vrijeme noćne molitve (jacije), kojoj su prisustvovali učenjaci i intelektualci različitih islamskih škola, uključujući Rašida Rida, Sejida Muhammeda Zabarah i šejha Nu'mana al-Uzmu i palestinskog muftiju, Amina Huseinija, tražili su od Kašiful Gite da bude imam džemat namaza.

Kašiful Gita umro je na putovanju u Kermanšah, u Iranu, 18. zul kade 1373. p.H. (1954.). Njegovo tijelo je preneseno u Nedžef i sahranjeno nakon velike dženaze koja je klanjana u Nedžefu u poznatom groblju Vadiul Selam. Njegovi poštovatelji u različitim gradovima Irana, Iraka, Pakistana, Libana i mnogim drugim zemljama održali su komemoracije za njega.